

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Zuzana Pilerová

Institut přisedících a jeho (ne)soulad s ústavním pořádkem

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Institut přisedících a jeho (ne)soulad s ústavním pořádkem vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 27. 8. 2018

.....

Zuzana Pilerová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce za velikou ochotu. Dále pak také všem, kteří mě při psaní práce podpořili.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Právní úprava institutu	8
1.1 Historický kontext	8
1.1.1 Další varianty rozhodovacích těles s laickým prvkem	9
1.2 Vnímání porotního rozhodování v historii	9
1.3 Úprava institutu v období komunismu	10
1.3.1 Ústava z roku 1948 a zákon o zlidovění soudnictví	10
1.3.2 Ústava z roku 1960 a období normalizace	12
1.4 Úprava institutu v trestním řízení	13
1.5 Úprava institutu v civilním soudním řízení	13
1.6 Funkce přisedícího	14
1.6.1 Podmínky pro zvolení přisedícího do funkce	14
1.6.2 Financování přisedících	15
1.6.3 Zánik funkce přisedícího	15
2 Soudní moc	17
2.1 Právo na spravedlivý proces	17
2.2 Soud	18
2.2.1 Soud zřízený zákonem	19
2.2.2 Nezávislost soudu	20
2.2.3 Nestrannost	28
2.2.4 Zákonný soudce	29
2.2.5 Přiměřená lhůta	32
2.3 Zásah do práva na spravedlivý proces prostřednictvím institutu laických přisedících	34
3 Jiné argumenty pro zachování existence institutu přisedících	35
3.1 Zabránění kabinetní justici	35
3.2 Profesní deformace	36
Závěr	38
Abstrakt	45
Summary	45
Klíčová slova	47
Keywords	47

Seznam použitých zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	Listina základních práv a svobod
OSN	Organizace spojených národů

Úvod

Institut přísedících vyvolává celou řadu otázek. Názory odborné veřejnosti jsou na něj výrazně polarizovány. Jistá část odborné veřejnosti je zastáncem existence tohoto institutu, druhá část je však toho názoru, že je problematický, ne-li dokonce nadbytečný. Podrobnější rozbor tohoto institutu a jeho případné potřeby či problematiky však chybí. Odborná literatura se institutu věnuje jen ojediněle a okrajově, ve většině případů pouze cituje či parafrázuje text zákona. Právě chybějící rozbor je důvodem výběru tohoto tématu.

V nedávne minulosti proběhly pokusy o zrušení institutu laických přísedících. Naposledy tomu tak bylo na začátku roku 2018, kdy změnu občanského soudního řádu, spočívající ve vypuštění ustanovení o přísedících v občanskoprávních věcech (pracovněprávní problematika), navrhovali poslanci TOP 09.¹ Tento návrh byl vládou v demisi zamítnut s odůvodněním, že je „nekoncepční, nesystémový a neúplný.“²

Je nutné si uvědomit, že laičtí přísedící tak, jak jsou aktuálně zakotveni v právním řádu, by měli být plnohodnotnou součástí české soudní soustavy. Podílí se významným způsobem na tvorbě rozhodnutí soudů, což z nich činí jeden z prvků práva na spravedlivý proces. Spravedlivý proces je jedním z předpokladů demokratických právních států. Je zakotvený na nejvyšší, tedy ústavní, úrovni a samozřejmě provedený mnoha předpisy na úrovni podústavní. Právě fakt, že laičtí přísedící jsou součástí práva na spravedlivý proces, by na ně měl klást mnohé požadavky. Což dle mého názoru není skutečně reflektováno v aktuální právní úpravě. Mimo jiné i tomu se chci věnovat ve své práci.

První kapitola je věnována historickému vývoji institutu a jeho aktuální právní úpravě. Historický kontext může být právě v této otázce důležitým aspektem, který může sloužit jako vyvrácení či na druhou stranu podpora argumentů pro a proti tomuto institutu. Právní úprava laických přísedících je poněkud roztržštěná. Je obsažena jak v právu civilním, trestním, tak i v zákoně o soudech a soudcích. Zmínku o dalších (neprofesionálních) subjektech, podílejících se na soudní moci, lze nalézt i v Ústavě. I přes tento fakt, bude shora uvedené obsahem pouze jedné kapitoly, neboť se chci věnovat problémům, které shledávám na ústavní úrovni, nikoliv pouhému popisu historie. Pro hlubší rozbor je však obecný úvod do problematiky a právní úpravy nutný. Součástí kapitoly budou i procesní aspekty ustavování laických přísedících do funkce, ukončení jejich funkce a jejich odvolání. V tomto ohledu totiž také spátrují potencionální problémy.

¹ VONDROUŠ, Roman. *Vláda nepodpořila zákon o zrušení přísedících u okresních soudů* [online]. tyden.cz, 14. března 2018 [cit. 18. března 2018]. Dostupné na <https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/vlada-nepodporila-zakon-o-zruseni-prisedicich-u-okresnich-soudu_471483.html>.

² Tamtéž.

Ve druhé kapitole je rozebrána soudní moc. Je to jedna ze tří mocí ve státě spolu s mocí zákonodárnou a výkonnou, což je zakotveno v předpisech ústavní síly. Přisedící se podílejí právě na výkonu soudní moci. Proto považuji za důležité zahájit kapitolu rozborem právě jí. Se soudní mocí a přisedícími, kteří se na ní podílejí, úzce souvisí právo na spravedlivý proces. Právo na spravedlivý proces má mnoho aspektů či komponentů. Vybrala jsem ty, které souvisejí s přisedícími a zahrnula je do práce následně. V této kapitole testuji hypotézu celé práce. Tou je tvrzení, že samotný institut laických přisedících není v souladu s ústavním pořádkem. Také poukazuji na možnosti, kde hrozí největší nebezpečí v aktuální právní úpravě institutu laických přisedících, které může vést až k jeho protiústavnosti, což je rozebráno u konkrétních aspektů práva na spravedlivý proces. Zabývám se i možnou zneužitelností laických přisedících, která by právo na spravedlivý proces mohla zcela popírat.

Laičtí přisedící působí jak v řízení civilním, tak trestním. Do práce jsou zahrnuta všechna řízení, ve kterých se laičtí přisedící podílejí na rozhodování, protože chceme-li institut rozebrat na ústavní úrovni, je nutno uvést všechna řízení, ve kterých se nachází. I to totiž může být argumentem pro a proti institutu.

Dále se pak v textu objevuje i označení porota. Je tomu tak proto, že v historii se na našem území porotní soudy objevovaly, institut laických přisedících je svým způsobem nástupcem těchto porot a v historii samozřejmě prošel mnoha změnami. Laičtí přisedící jsou také, stejně jako poroty, další z možností existence laického prvku při soudním řízení a moci soudní.

Práce je proložena srovnáním se zahraniční právní úpravou. Ačkoliv pro práci nebyla zvolena metoda komparační coby metoda hlavní, v práci zmiňuji u jednotlivých problémů i zahraniční právní úpravu, alespoň pro srovnání, jak je daná problematika řešena v zahraničí. V rámci druhé kapitoly jsou mimo jiné zmíněny hlavní požadavky na spravedlivý proces z pohledu Evropského soudu pro lidská práva a OSN. Česká republika je signatářem mnoha mezinárodních smluv a dohod, proto jsou na ni kladeny nároky i z pohledu mezinárodního. Tyto požadavky jsou samozřejmě kladeny i na oblast soudnictví, proto tyto podkapitoly mají v této práci své neopomenutelné místo.

Pro vyváženost práce jsou ve třetí kapitole uvedeny i časté neprávní argumenty pro zachování institutu laických přisedících. U těch se pak snažím poskytnout alternativy k institutu, které by mohly vést ke stejnému, snad dokonce lepšímu řešení, než je existence laických přisedících.

V závěru je pak shrnuto, k čemu jsem v práci došla. Shrnuty jsou všechny aspekty práva na spravedlivý proces, se kterými je institut laických přisedících tolik provázán. V závěru jsou vyjmenována i možná nebezpečí hrozící z aktuální právní úpravy laického prvku v soudním rozhodování. Institut je ohodnocen jako celek se všemi svými klady a zápory.

1 Právní úprava institutu

Jestliže se na následujících stranách chci věnovat případnému nesouladu institutu přisedících s ústavním pořádkem. Nutným předpokladem pro tento rozbor je zařazení institutu do historického kontextu. V tom, jak je laický prvek pojímán dnes, hraje velký význam jeho historický vývoj na našem území.

Dalším předpokladem je pak vyjmenování řízení, ve kterých se laičtí přisedící nacházeli. Na to navazuje podoba aktuální právní úpravy. V neposlední řadě je taky nutno uvést obecný úvod k laickým přisedícím, předpoklady pro výkon funkce, způsoby dosazování laických přisedících a ukončení jejich působení ve funkci.

1.1 Historický kontext

Pro účely této práce není nutné popisovat, jakým způsobem byly řešeny spory v dávných dobách. V zásadě je potřeba říct pouze následující. V dobách absolutismu existovaly porotní soudy. Jejich úkolem bylo dohlížet na soudnictví v dobách absolutismu, kdy soudnictví bylo „*byrokratickým a zcela neprůhledným molochem*“³. Laický prvek měl zaručit demokratizaci a legitimizaci soudnictví.⁴ Toto odůvodnění existence institutu přisedících, který v podstatě navázal na porotní soudy, provází justici dodnes.

I v období absolutismu ovšem názory na existenci porotních soudů nebyly jednotné. Jejich činnost byla v průběhu dějin pozastavována a opět obnovována. Tyto změny byly způsobeny například obavami, že napjatá atmosféra porevolučních let, by negativně ovlivňovala rozhodování porot.⁵

Porotní soudy převzala Československá republika od roku 1920.⁶ V dobách okupace a nesvobody za druhé světové války porotní soudy nefungovaly. Po válce obnoveny nebyly a roku 1948 byly zrušeny úplně.⁷ O tom podrobněji níže.

Zajímavé byly podmínky stanovené pro výkon funkce porotce. Porotci mohli být pouze muži (až od r. 1920 byla funkce zpřístupněna i ženám⁸), kteří dosáhli 30 let, byli gramotní, měli na území Předlitavska právo domovské, platili daně nebo byli advokáti, notáři, profesory či učitelé na vysoké či střední škole nebo dosáhli hodnosti doktorské. Vyloučení byli učitelé obecných škol, vojáci,

³ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* [online]. Jiné právo, 3. října 2008 [cit. 10. června 2018]. Dostupné na < <http://jinepravo.blogspot.com/2008/10/laick-prvek-v-justici-archaismus-v-21.html> >.

⁴ Tamtéž.

⁵ PRINC, Michal. K historii laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích. *Soudce*, 2018, roč. 20, č. 3, s. 21 – 28.

⁶ zákon č. 365/1920 Sb. z. a n. ze dne 27. května 1920.

⁷ zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, ze dne 22. prosince 1948.

⁸ zákon č. 278/1919 Sb. z. a n. o sestavování porotců, ze dne 5. června 1919.

duchovní, jiní státní úředníci, zaměstnanci železnic, telegrafů, pošt a parních lodí. Od šedesáti let věku byli porotci funkce zproštěni. Vyloučeny pak byli osoby marnotratné⁹ či ty, na které byl uvalen konkurs. Hrazeny byly porotcům jen některé hotové výdaje, protože funkce byla čestná. Pro jednotlivá jednání byli porotci losováni ze seznamu vytvořeného okresním hejtmanem. Losování probíhalo veřejně za účasti soudců, státního zastupitelství a advokáta vyslaného advokátní komorou. Žalobce i žalovaný měli každý právo odmítnout polovinu porotců do doby, než bylo vybráno 12 porotců. Uvádění důvodů pro odmítnutí bylo zakázáno.¹⁰ K rozhodnutí o vině (tzv. hlavní otázka) byla potřeba dvoutřetinová většina. O trestu rozhodoval profesionální tříčlenný senát. Ten také mohl pozastavit výrok poroty, měl-li jednomyslně za to, že nerozhodla správně. V takovém případě byla věc předložena na příštím zasedání znovu.¹¹

1.1.1 Další varianty rozhodovacích těles s laickým prvkem

Další možností byla kombinace profesionálních soudců a laických soudců v jednom tělese, které řeší jak otázku viny, tak trestu. Taková je koncepce zejména moderních soudů. V českých zemích se tato forma objevovala v podobě lidových soudů pro trestání válečné lichevy. Tyto soudy byly vnímány jako soudy mimořádné^{12,13}. Dále se pak jednalo o okresní soudy lichevní, které rozhodovaly o přestupcích, pokud nerozhodl samosoudce. Soudy krajské lichevní rozhodovaly o opravných prostředcích ve složení jeden soudce a čtyři přísedící. Pokud rozhodoval krajský lichevní soud jako soud prvního stupně, pak rozhodoval o přechínech a zločinech a to ve stejném složení. Přísedící lichevních soudů museli být starší 35 let, gramotní, bezúhonní a museli vynikat počestností a poctivostí. Tato agenda způsobovala pochybnosti, zda její specifická odůvodňovala odnětí z řádné pravomoci soudů.¹⁴

1.2 Vnímání porotního rozhodování v historii

Vzhledem k povaze věcí, které spadaly do působnosti porot, přitahovaly procesy, v nichž poroty vystupovaly, značnou pozornost veřejnosti. Pozornost byla věnována procesům politickým, ale také násilným trestným činům, zejména pak vraždám. Pozornost narůstala se zajímavostí osoby obviněného.¹⁵ To vyvolávalo diskuse nejen v denním tisku, kde se objevovaly zejména nesouhlasné,

⁹ Omezení osoby v užívání občanských práv.

¹⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 144.

¹¹ PRINC, Michal. K historii laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích. *Soudce*, 2018, roč. 20, č. 3, s. 21.

¹² Spolu se soudy kmetskými a pro mládež.

¹³ PRINC, Michal. K historii laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích. *Soudce*, 2018, roč. 20, č. 3, s. 23.

¹⁴ ŠIMEČEK, Bedřich. O lidových soudech lichevních. *Soudcovské listy*, 1922, č. 3, s. 4.

¹⁵ PRINC, Michal. K historii laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích. *Soudce*, 2018, roč. 20, č. 3, s. 23.

ale i naopak schvalující vyjádření k výsledku procesu, ale také v odborné veřejnosti. Názory teoretiků se lišily, ale názory praktiků byly k porotám velmi zdrženlivé.¹⁶ Za zmínku stojí např. názor soudního rady Zubery, který porotu považoval za „*orákulum sestavené z dvanácti selských hřbetů, u něhož člověk nikdy neví, na čem se těch dvanáct hlupáků shodne.*“¹⁷ Bičovský také uvádí, že úprava formulace otázek pro porotu byla příliš složitá a docházelo tak k rušení rozhodnutí pro zmatečnost, případně byla rozhodnutí rušena v případě, že se odvolací instanci „nezdála.“¹⁸

1.3 Úprava institutu v období komunismu

Komunistická úprava institutu přísedících je vyhrazena do samostatné podkapitoly. Právě období od roku 1948 změnilo pohlížení na laický prvek v justici. Laický prvek byl pokřiven režimem k účelům, ke kterým se vládnoucí entitě hodil. Změněn byl celý systém, což je jedním z důvodů, proč v dnešní době laičtí přísedící určitou skupinou osob nejsou pojímáni jako rozumný institut. Tato podkapitola se dotýká jak řízení trestního, tak civilního.

1.3.1 Ústava z roku 1948 a zákon o zlidovění soudnictví

Ústava ze dne 9. 5. 1948¹⁹ zavádí do právního řádu legální pojem „soudce z lidu.“ Tímto byla zakotvena jejich rovnost s profesionálními soudci, což v dnešní úpravě vysloveně stanoveno není, nicméně fakticky tomu tak stále je. Ústava v některých otázkách, jako nabytí funkce a způsob výkonu, odkazuje na zákon o zlidovění soudnictví,²⁰ kterým byl zrušen zákon o porotních soudech. Zlidovění nelze být vnímáno jako nadsázka. Soudci z lidu byli zavedeni do řízení trestních i občanskoprávních. Byli také zavedeni do všech článků soudní soustavy, včetně soudu Nejvyššího. Ve všech řízeních měli převahu nad profesionálními soudci.²¹ Funkce již nebyla vnímána jako výsada, jak tomu bylo dříve, ale spíše jako občanská povinnost. Hlavní podmínkou pro výkon byla státní spolehlivost a oddanost myšlenk lidově demokratického zřízení.²² Jejich hlavním účelem bylo, aby zákony, které nebyly změněny (tj. staré, nekomunistické), byly vykládány v duchu

¹⁶ BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Soudce v taláru a bez taláru*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1994. s. 70.

¹⁷ BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Soudce v taláru a bez taláru*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1994. s. 71.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Publikována pod č. 150/1948 Sb.

²⁰ zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, ze dne 22. prosince 1948.

²¹ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ani či ne? *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201.

²² Tamtéž.

květnové ústavy.²³ Dále byli soudci z lidu zavedeni i do vojenských soudů.²⁴ Ústavním zákonem o soudech a prokuratuře²⁵ byl položen základ jednotnému lidovému soudnictví. Soustavu tvořil Nejvyšší soud, krajské soudy a soudy lidové (okresní). Zákonem o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých poměrů²⁶ byla zavedena imunita soudců z lidu vůči trestnímu stíhání za trestné činy a přestupky spáchané v souvislosti s výkonem funkce. Představitelé laického prvku v justici tedy požívali nebývalých výhod.

Odůvodnění tohoto postupu nebylo složité, nejlépe je asi popsáno slovy Klementa Gottwalda, která prohlásil na zasedání Ústředního výboru KSČ, kdy řekl: „*Je třeba zlikvidovat nemožný stav, kdy u nás platí zákony Marie Terezie.*“ K novému právnímu stavu a vývoji soudnictví pak řekl, že je ho potřeba, aby „*pomohl upevnit a rozvíjet výsledky politického vítězství.*“²⁷

V následujících letech 1948 – 1950 pak nastala tzv. právnícká dvouletka, během které měly být vytvořeny nové právní předpisy pro všechna odvětví a to tak, aby byla v souladu s tehdejší ideologickým smýšlením.²⁸ Procesy, které se odehrávaly na konci 40. let a poté v 50. letech, byly politické, mířily proti skutečným i domnělým odpůrcům režimu. Zločiny, které spáchala samotná justice, měly velmi negativní dopad na lid a jeho právní povědomí, způsobily pokles autority práva a přinesly obrovskou právní nejistotu.²⁹

Na počátku 50. let bylo v justici přes 36 000 soudců z lidu. Jejich účelem bylo pomáhat vládnoucí straně k podrobení si justice. „*Jedním z důvodů vzniku funkce soudce z lidu byla čistá propagace ideálů a myšlenek této doby. Vytváření sítě důvěrníků sledujících činnost soudců z lidu, vydávání speciálního časopisu, stejně jako proklamované odměňování „vzorných soudců u lidu“ – to vše ve spojení s jejich nízkou vzdělaností mělo z těchto nástupců soudního aparátu udělat poslušný nástroj plnící předem dané úkoly a sloužící k ovládnutí soudnictví.*“³⁰

²³ Shodný názor zaujal i VOP ve svém vyjádření ze dne 3. 10. 2008, pod č. j. PDCJ: 2775/2008. Konstatoval, že tento zákon stanovil laický prvek ve snaze ovlivnit rozhodování soudů tak, aby bylo v zájmu nastupujícího komunistického režimu. Tím byl navíc změněn předválečný systém, ve kterém laičtí předsedci rozhodovali pouze o vině a soudci o trestu.

²⁴ zákon č. 87/1950 Sb. trestní řád, ze dne 12. července 1950.

²⁵ Ústavní zákon č. 64/1952 Sb. o soudech a prokuratuře, ze dne 30. října 1952.

²⁶ zákon č. 36/1957 Sb. o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich poměrů, ze dne 4. července 1957.

²⁷ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, s. 557.

²⁸ Tamtéž. Také SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 172.

²⁹ MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 29.

³⁰ BABKA, Lukáš, VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena. *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech*. Díl II. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2003, dokument č. 20, s. 173.

Jak vidno, soudci z lidu, představující laický prvek, právě v této době nabrali směr, který byl velmi nešťastný. Z této nedávné historie je také vidět, jak jednoduché je laiky zneužívat pro podporu myšlenek té které vládnoucí strany.

1.3.2 Ústava z roku 1960 a období normalizace

Ústava z roku 1960³¹ ve zlidovění soudnictví pokračovala a přistoupila na koncept lidových soudů.³² Byla zachována rovnost mezi laickými a profesionálními soudci. Tzv. místní lidové soudy³³ měly sloužit k upevnování socialistické zákonnosti, zajišťování společenského pořádku a pravidel socialistického soužití. Byly zřizovány pro obce a pracoviště. Jejich prostřednictvím byla utužena lidová participace. Do jejich pravomoci totiž spadaly případy porušování socialistické zákonnosti, jež byly považovány za méně závažné. Jednalo se o takové činy, které narušovaly zejména společenský pořádek, „soudružské“ soužití občanů a drobné majetkové spory. Rozhodovaly v tříčlenných senátech.³⁴ Podmínky pro zvolení do funkce místního lidového soudce byl minimální věk 21 let, osoba musela požívat všeobecné vážnosti a důvěry a jít ostatním občanům příkladem v práci, ve veřejné činnosti, ale i v osobním životě.³⁵ Odvolací instancí byl okresní (lidový) soud. Bizarnost těchto soudů byla o to větší, že do jejich pravomoci spadaly též trestné činy, pokud jim byly postoupeny prokurátorem. Zrušeny byly roku 1969³⁶ zákonem o přečinech.

V tomto období byla „laicizace“ soudnictví dovedena téměř k dokonalosti. K jejímu oslabení následně dochází na úrovni Nejvyššího soudu a krajských soudů, kdy opět začal být kladen důraz na profesionalitu soudců.³⁷ Laický prvek při rozhodování Nejvyššího soudu vymizel v roce 1970.³⁸

Je zcela zřejmé, že institut soudců z lidu byl v komunistickém období využíván zejména pro vlastní účely strany, která byla u moci. Měl spočívat zejména v kontrole justice věrnými následovateli strany a potažmo v dohlížení státu na občany. Docházelo tak k ideologické deformaci soudnictví. Z tehdejší Ústavy pak také plyne, že nestrannost soudů nebyla nikterak důležitá. Bylo totiž zejm. nutné řídit se „socialistickým právním vědomím“.³⁹ Což je neurčitý (zda právní, o tom se dá pouze dohadovat) pojem, který mohl v té době znamenat jakékoliv instrukce vládnoucí strany.⁴⁰

³¹ zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ze dne 11. července 1960.

³² Čl. 98 ústavního zákona č. 1/1993 Sb.

³³ zákon. č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech, ze dne 18. dubna 1961.

³⁴ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ani či ne? *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201.

³⁵ § 9 odst. 2 zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech.

³⁶ zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech, ze dne 18. prosince 1969.

³⁷ zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů a zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců.

³⁸ Zák. č. 19/1970 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců.

³⁹ Čl. 102 odst. 1.

⁴⁰ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s. 4.

Po revoluci v roce 1989 pak byl pojem soudce z lidu nahrazen pojmem „přisedící.“⁴¹ Tím byl vyjádřen distanc od předchozího právního režimu a návaznost na právní úpravu z období první republiky. Dnešní úprava postrádá např. přímou deklaraci rovnosti laických přisedících a soudců, ačkoliv reálně si rovni jsou.

1.4 Úprava institutu v trestním řízení

Aktuální úprava laického prvku je obsažena v zákoně o soudech a soudcích⁴² a soudním řádu pro dané odvětví. V tomto případě tedy trestním řádu⁴³. Dle § 34 odst. 2 zákona o soudech a soudcích vykonávají rozhodovací činnost okresního soudu soudci a přisedící. Ustanovení § 35 pak stanovuje, že rozhoduje samosoudce s výjimkou stanovených případů, kdy rozhoduje senát. Ten je složený z předsedy senátu a dvou přisedících. Pouze soudce může být předsedou senátu.

Pro krajské soudy je složení soudu upraveno v § 30, odstavci druhém, který stanovuje, že rozhodovací činnost vykonávají soudci a přisedící. Ustanovení § 31 říká, že senáty krajského soudu se skládají z předsedy senátu a dvou přisedících, jestliže rozhodují jako soudy prvního stupně v trestních věcech. Předsedou senátu může být jen soudce. § 17 trestního řádu stanovuje, kdy rozhoduje krajský soud v prvním stupni.⁴⁴ Lze tedy shrnout, že přisedící působí v trestním řízení na prvním stupni.

1.5 Úprava institutu v civilním soudním řízení

Obdobně jako pro trestní řízení je úprava obsažena v zákoně o soudech a soudcích a v tomto případě civilním soudním řádu.⁴⁵ Podle § 36a občanského soudního řádu rozhoduje u okresního soudu senát ve věcech pracovněprávních a věcech, ve kterých tak stanoví zvláštní zákon, v ostatních věcech rozhoduje samosoudce. V řízení před krajským soudem se přisedící v civilních věcech neobjevují. Vrchní soudy a Nejvyšší soud rozhodují v senátech složených pouze ze soudců. Podle § 36a o. s. ř. jsou si členové senátu rovni. Zde tedy na zákonné úrovni můžeme nalézt výslovnou úpravu rovnosti laiků a profesionálů.

⁴¹ zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ze dne 19. července 1991.

⁴² zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších.

⁴³ zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ Pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně 5 let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest. Dále pak taxativně stanovené trestné činy v písm. a) – d), odst. 2 a 3.

⁴⁵ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Obecně lze říci, že přisedící se podílí na rozhodovací činnosti v prvním stupni. Přisedící jsou členy senátu, nemohou však být předsedy senátů, příp. samostatně činit úkony soudu. Vyloučeny jsou i senáty složené čistě z přisedících.

1.6 Funkce přisedícího

Přisedící musí splňovat v zásadě stejné podmínky jako soudce vyjma právnického vzdělání a odborné zkoušky. Přisedící jsou ale rozdílně ustavováni do funkce, na rozdíl od soudců jsou voleni, a to na 4 roky.⁴⁶ Pro okresní soudy jsou přisedící voleni zastupitelstvem obce v obvodu příslušného okresního soudu. Pro obvodní soudy v hlavním městě Praha volí přisedící zastupitelstvo příslušné městské části.⁴⁷

Na soudy krajské jsou přisedící voleni zastupitelstvem krajů, jejichž území je, byť z části, v obvodu krajského soudu. Pro Městský soud v Praze jsou přisedící voleni zastupitelstvem hlavního města Prahy.⁴⁸

Členové zastupitelstva navrhnou kandidáty pro funkci přisedících. K navrženým se na vyžádání vyjádří předseda příslušného soudu.⁴⁹

1.6.1 Podmínky pro zvolení přisedícího do funkce

Podmínky pro zvolení do funkce přisedícího jsou české občanství, trvalý pobyt na území České republiky⁵⁰ v obvodu zastupitelstva, které ho volí do funkce a v obvodu soudu, ke kterému je volen nebo minimálně musí v tomto obvodu pracovat. Dále pak svéprávnost, bezúhonnost, celkové osobní předpoklady a morální integrita, věk nejméně 30 let a souhlas přisedícího s přidělením k soudu.⁵¹

Předseda daného soudu stanovuje počet přisedících pro soud. Zpravidla přisedící nesmějí zasedat více než 20 dní v roce, k čemuž je předseda povinen přihlídnout. V případě, že se na volbě přisedících podílí více zastupitelstev, předseda soudu určí konkrétní počet přisedících, které je potřeba zvolit, pro konkrétní zastupitelstvo. U tohoto musí být brán v potaz počet obyvatel obce (městské části či kraje a obvodu kraje).

⁴⁶ § 61 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 507.

⁴⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 508.

⁴⁹ Tamtéž, s. 508.

⁵⁰ § 10 – 12 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹ § 60 a 61 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Výkon funkce přisedícího začíná dnem složení slibu, či v případě, že slib neskládá, dnem, kdy byl zvolen do funkce. Předseda soudu vydá o zvolení osvědčení.

Přisedící jsou vázáni pouze zákonem, jinak mají být při výkonu své funkce nezávislí. Zákon jsou povinni vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, mají povinnost rozhodovat spravedlivě a v přiměřených lhůtách bez průtahů, na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem. Přisedící jsou také povinni vykonávat svou funkci svědomitě. V občanském životě i při výkonu své funkce jsou povinni zdržet se všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo ohrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů.⁵²

1.6.2 Financování přisedících

Financování přisedících, kteří jsou při výkonu funkce v pracovním či obdobném poměru, přísluší za dobu, po kterou vykonávají svou funkci náhrada mzdy a to ve výši průměrného výdělku. Tuto poskytuje stát. Stát také hradí přisedícím hotové výdaje, které vzniknou s výkonem funkce. Za každý den výkonu funkce přisedícím náleží paušální náhrada za výkon funkce. Vyplácí ji stát a výši určuje ministerstvo vyhláškou.⁵³

1.6.3 Zánik funkce přisedícího

Zánik funkce upravuje § 96 a násl. zákona o soudech a soudcích. Nastává uplynutím času připadajícího na funkční období přisedícího, právní mocí rozhodnutí, kterým byl přisedící odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný z nedbalosti, právní mocí rozhodnutí, kterým byl přisedící omezen na svéprávnosti, dnem, kdy pozbyl státního občanství České republiky, smrtí nebo právní mocí rozhodnutí, kterým byl přisedící prohlášen za mrtvého. Dále pak může být přisedící odvolán příslušným zastupitelstvem, které ho zvolilo, na návrh předsedy příslušného soudu, pokud závažným způsobem porušil povinnost přisedícího, přestal splňovat předpoklady podle § 60 odst. 1 a 4 zák. o soudech a soudcích či jeho zdravotní stav nedovoluje vykonávat řádně funkci přisedícího. Tento výčet důvodů je taxativní. Před odvoláním přisedícího z funkce si zastupitelstvo vyžádá jeho vyjádření.⁵⁴ Funkce pak zaniká dnem rozhodnutí o zániku. Přisedící se také může své funkce vzdát. Přisedící může být dočasně zproštěn funkce pro své trestní stíhání nebo pokud byl

⁵² § 80 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵³ Vyhláška č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴ § 97 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

podán návrh na jeho odvolání, dokud o tomto odvolání není rozhodnuto. O dočasném zproštění funkce rozhoduje předseda příslušného soudu.⁵⁵

⁵⁵ § 101 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

2 Soudní moc

Demokratické právní státy jsou založeny mimo jiné na principu dělby moci. Je to základní prvek takových států. „*Představa zákonodárce, soudce a kata v jedné osobě je tím největším nebezpečím, jemuž má systém dělby moci čelit.*“⁶⁶ Tyto tři moci jsou tedy moc zákonodárná, výkonná a soudní. Prvním dvěma se v této práci věnovat nebudu. Zaměřím se na poslední jmenovanou. Soudní moc vykonávají (nezávislé) soudy. Na soud jako takový jsou pak kladeny různé požadavky, které jsou vyjmenovány v následujících oddílech. Požadavky úzce souvisí s právem na spravedlivý proces. Jsou možná spíše jeho součástí, proto je následující oddíl zahájen právě textem o právu na spravedlivý proces a až posléze jsou vyjmenovány ony požadavky.

2.1 Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces je nezbytnou součástí pravidel demokratického právního státu, za který se Česká republika označuje. Právo na spravedlivý proces se řadí mezi základní lidská práva. Je ale odlišné od jiných základních práv. Neposkytuje hmotněprávní nárok, ale garantuje, že průběh procesu, kterým prochází osoba domáhající se ochrany svých hmotněprávních nároků, bude spravedlivý.⁵⁷ *"Důležitost tohoto práva pro ochranu lidských práv je podepřena skutečností, že implementace všech ostatních práv závisí na řádném chodu justice."*⁵⁸

Úprava je na vnitrostátní úrovni obsažena v hlavě páté Ústavy České republiky:

Čl. 81: Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.

Čl. 82: (1) Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.

(2) Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.

(3) Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.

Čl. 90: Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

Čl. 96: (1) Všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva.

⁵⁶ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. s. 91.

⁵⁷ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s. 2.

⁵⁸ JAYAWICRAMA, Nihal. *The Judicial Application of Human Rights Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. s. 480.

(2) Jednání před soudem je ústní a veřejné; výjimky stanoví zákon. Rozsudek se vyhláší vždy veřejně."

Dále pak v Listině základních práv a svobod České republiky v hlavě páté, nutno zmínit alespoň čl. 36, který stanovuje, že se každý může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu.⁵⁹

Právo na spravedlivý proces je dále upraveno v jednotlivých procesních řádech. Trestním řádu, občanském soudním řádu, soudním řádu správním a v zákonech, které je doplňují. Výklad zákonů musí být vždy činěn v souladu s ústavním pořádkem České republiky.⁶⁰

Z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána, je nutno zmínit Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“), kde je právo na spravedlivý proces upraveno v článku 6. ESLP stanovil, že spravedlivý proces patří v demokratické společnosti k základním principům.⁶¹ Toto právo má dokonce natolik výsadní postavení, že případný restriktivní výklad čl. 6 by byl proti účelu tohoto ustanovení.⁶² „Čl. 6 představuje minimální standard procesní ochrany.“⁶³ Smluvní státy jsou povinny tento minimální standard poskytnout všem osobám, nic jim však nebrání poskytnout na vnitrostátní úrovni standard vyšší.⁶⁴ Článek se vztahuje jak na věci civilní, tak trestní. Pro oblast trestního práva pak obsahuje další požadavky, které ale pro účely této práce nejsou stěžejní.

V následujícím textu jsou rozebrány nejdůležitější komponenty práva na spravedlivý proces, které souvisí s problematikou přisedících.

Právo na spravedlivý proces je zakotveno i v mezinárodních smlouvách, kterými je Česká republika vázána. Z těch hlavních je nutno zmínit Evropskou Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod, Listinu základních práv EU a dokumenty vydávané OSN, ač někdy jen na bázi doporučení či rezolucí.

2.2 Soud

Soud je možno charakterizovat mnoha způsoby. Např. jako „*orgán státem zřízený a povoláný k tomu, aby jeho jménem ve státě udržoval a vykonával právo.*“⁶⁵ Či jako „*zvláštní státní orgány, jímž se svěřuje*

⁵⁹ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku české republiky.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 9. září 1999, sp. zn. IV. ÚS 202/99.

⁶¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Campbell a Fell proti Spojenému království, ze dne 28. června 1984, č. 7819/77 a 7878/77, § 69.

⁶² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970, č. 2689/65, § 25.

⁶³ KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 573.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ HÁCHA, Emil, HOBZA, Antonín, HOETZEL, Jiří, WEYR, František. *Slovník veřejného práva československého*. Brno: Polygrafia: Rudolf M. Rohrer, 1929. Svazek 3. P až R. 871 s.

*výkon soudnictví.*⁶⁶ Dle komentářové literatury je nutno soud chápat jako „*orgán státu, tedy orgán veřejné moci, jenž vykonává soudní moc, tj. orgán, kterému přísluší na základě zákona a jménem státu nezávisle rozhodovat v právních věcech.*“⁶⁷ Je to tedy orgán státní moci, který má v právním státě hluboké odůvodnění a k jeho řádné činnosti jsou na něj kladeny mnohé nároky. V rámci soudní moci je do rukou soudců vložena obrovská síla a zodpovědnost. Na soud a soudce jsou tak kladeny vysoké nároky, protože je nutné, aby k nim veřejnost měla důvěru. Jak se to soudům a soudcům reálně daří je diskutabilní, nicméně je stále nutno trvat na vysokých nárocích na tuto složku moci.

2.2.1 Soud zřízený zákonem

Jednou z prvních podmínek, která je na soud kladena, je podmínka, že musí být ustanoven zákonem.⁶⁸ Vyplyvá ze znění Úmluvy i LZPS, konkrétně požadavků na nezávislost soudní moci. Ústava přímo vyjmenovává soustavu soudů.⁶⁹ Toto pravidlo obsahuje nejen legislativu týkající se ustanovení a jurisdikce soudu (samotnou existenci soudu),⁷⁰ ale také složení senátu v každém jednotlivém případě,⁷¹ což se v ČR blíží spíše právu na zákonného soudce a o tom dále.

Ve vnitrostátní úpravě se odráží v zákoně o soudech a soudcích a dalších předpisech.⁷² Konkrétně je tomu tak v § 45 zákona o soudech a soudcích. Podrobnější instrukce pak podává Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou⁷³ a instrukcí⁷⁴.

Co se týče požadavku na soud zřízený zákonem, v úpravě laických přisedících není nic, co by nasvědčovalo jeho protiústavnosti. V zákonech zmíněných v první kapitole je výslovně stanoveno, kdy rozhodují přisedící spolu se soudci. Zákonné zmocnění pro jejich pravomoc je tedy dáno. Ale soud jako takový musí splňovat další podmínky jako např. nezávislost členů, délku funkčního období a existenci procesních pojištěk.⁷⁵

⁶⁶ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Beck, 1995. s. 38.

⁶⁷ SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky*. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1088.

⁶⁸ „established by law“.

⁶⁹ A čl. 91 Ústavy.

⁷⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Kaciu a Kotorri prot Albánii ze dne 15. června 2013, č. 33192/07 a 33194/07, § 139.

⁷¹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Buscarini proti San Marinu ze dne 4. května 2000, č. 31657/96.

⁷² zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (§ 1 a násl.) a zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (§ 11).

⁷³ Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁴ Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org. Ze dne 3. 12. 2001.

⁷⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Coëlme a ostatní proti Belgii ze dne 22. června 2000, č. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 and 33210/96, § 99, ECHR 2000-VII, a Gurov proti Moldavsku, ze dne 11. července 2006, č. 36455/02, § 36.

2.2.1.1 ESLP

Evropský soud pro lidská práva vyžaduje, aby soud byl zřízen zákonem. Je tomu tak zejména kvůli poválečné inspiraci různými mimořádnými soudy.⁷⁶ „*Smyslem a předmětem klauzule čl. 6 odst. 1 požadující, aby soudy byly zřízeny zákonem, je, aby soudní soustava demokratické společnosti nezávisela na úvaze exekutivy, ale aby byla upravena zákonem vycházejícím z parlamentu. To nicméně neznamená, že by v oblasti organizace soudů byla nepřipustná delegovaná legislativa. Čl. 6 nepožaduje, aby byl zákonem parlamentu upraven každý detail v této oblasti, pokud ovšem zákonodárná moc vymezí alespoň organizační rámec organizace soudů.*“⁷⁷ Jinými slovy v případě, že zákonodárce dá alespoň základní předpoklady pro organizaci soudní soustavy, je to pro Soud dostačující. Nicméně právní úprava České republiky je přísnější, což plyne z ustanovení uvedených výše ze zákona o soudech a soudcích, trestního řádu a občanského soudního řádu. Institut laických přisedících nikterak nekoliduje s tímto požadavkem.

2.2.2 Nezávislost soudu

Nezávislost soudní moci je základní princip ve státě založeném na vládě práva. Je to nezbytná součást práva na spravedlivý proces.⁷⁸ Jak je tedy zmíněno výše: „*Ústava v čl. 81 hovoří o nezávislosti soudů a v čl. 82 odst. 1 o nezávislosti soudcovského rozhodování. Tyto pojmy spolu úzce souvisí, ale nejsou totožné. Hovoří-li Ústava o nezávislosti soudů, má tím na mysli jejich institucionální nezávislost na moci zákonodárné a výkonné. Jde o ustanovení, které úzce souvisí s ustanovením čl. 2 odst. 1 Ústavy v tom smyslu, že vymezuje vztah moci soudní ke zbývajícím dvěma státním mocím. Naproti tomu, hovoří-li v navažujícím ustanovení o tom, že soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí, má tím na mysli vlastní rozhodovací činnost soudu.*“⁷⁹ I Jiří Malenovský rozděluje nezávislost na nezávislost institucionální (kolektivní) a osobní (individuální). Prvá je požadována po soudech a soudních soustavách. Nezávislost osobní (individuální), se vztahuje k jednotlivým soudcům. Má zaručovat jejich rozhodování volnost bez vnějších vlivů.⁸⁰ Nicméně tyto pojmy jsou dle některých zdrojů „souvztažné,“ neboť „*sotva může existovat nezávislost soudu bez nezávislosti soudce a naopak.*“⁸¹ Ústavní soud k tomuto uvádí: „*Nastíněné garance závislosti nejsou samoúčelné, ale mají spolu s institucionálními zárukami nezávislosti soudu zajistit soudcovskou nezávislost, bez níž by byla justice pouhou libovůlí.*“⁸² Institut přisedících souvisí s oběma požadavky, proto se budu věnovat oběma.

⁷⁶ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s. 191.

⁷⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Zand proti Rakousku ze dne 12. října 1978, č. 7360/76.

⁷⁸ MALENOVSKÝ, Jiří. *L'indépendance des Juges Internationaux*. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. s. 26 – 27.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04.

⁸⁰ MALENOVSKÝ, Jiří. *L'indépendance des Juges Internationaux*. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. s. 26 – 27.

⁸¹ HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril. *Ústava České republiky: komentář*. C. H. Beck, 1997. s. 131.

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10.

Komunistický režim byl výsměchem nezávislosti soudní moci a soudů obecně, což prezentuje následující úryvek. *"Sám obviněný JUDr. P. V. uvedl, že (...), celý proces byl formální a byl organizován tzv. „bezpečnostní pětkou“, a dodal, že podle něho "rozsudky již byly předem určeny, soudci je pouze vyhlásili, všichni před vyhlášením hlasovali pro určené tresty a nikdo neměl odvahu hlasovat jinak". Podle jeho názoru, byly všechny případy bývalého Státního soudu zinscenovány Komunistickou stranou Československa, protože strana rozhodovala o trestech i vině, soud o tom nerozhodoval, vše bylo domluveno a rozhodnuto předem bezpečnostní pětkou a tak to bylo i v tomto případě, kdy se udělalo hlavní líčení, ve kterém vystupovali právníci, ale všechno již bylo rozhodnuto dopředu". V této části své výpovědi se obviněný zmínil i o tom, že při poradě byl přítomen státní prokurátor a že se vlastně nedalo nestranně rozhodovat.*"⁸³ Je to historie skutečně nedávná a proto by na požadavky v této oblasti měl být kladen velký důraz a neměly by být opomíjeny. Úryvek se může zdát jako přebytný. Ale vzhledem k tomu, že představitelé zákonodárné moci jsou schopni vyjadřovat se tak, že neefektivní soudce by měl být schopen odvolat ministr spravedlnosti,⁸⁴ jak by teprve byli schopni tací představitelé jedné moci ve státě nakládat s „nevýkonnými“ či případně jen nepohodlnými přísedícími. Dnes tedy, ještě více než kdy dřív, je na místě, aby historie byla nejen připomínána, ale také aby nebyla opakována. Prosazování názorů o odvolávání soudců by mělo být efektivně bráněno. V případě soudců je takové tvrzení alarmující a vzbuzuje odpor. U přísedících ale odvolávání nikoho neznepokojuje.

Ústava je v tomto ohledu poměrně strohá a neposkytuje vysvětlení toho, co zmíněná nezávislost je. Z toho důvodu lze nezávislost vysvětlovat mnoha způsoby.⁸⁵ Právě nezávislost soudů a soudců je jednou z těch náležitostí, na kterých je třeba trvat a jejichž změna by byla nepřípustná dle čl. 9 odst. 2 Ústavy.⁸⁶ Úkolem soudů je ochrana práv a svobod občanů a s tím související ochrana spravedlivého procesu. Naplnění těchto cílů si nelze představit bez autonomie soudů a jejich nezávislosti.⁸⁷ Dle některých názorů pod nezávislost řadíme nezávislost funkční, institucionální a personální. Ty jsou spojeny s výší platu soudců, jejich neodvolatelností, nemožností přesunout soudce na jiný soud bez jejich souhlasu nebo třeba také neslučitelnosti funkcí, které jsou rozebrány níže.

Podle Ústavního soudu je pro splnění podmínek pro nezávislost soudu nezbytné, aby se „soud mohl opřít svá rozhodnutí o svůj vlastní svobodný názor na fakta a na jejich právní stránku, aniž by měl jakýkoli

⁸³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7.12.1999, sp. zn. 7 Tz 179/99413.

⁸⁴ FROUZOVÁ, Kateřina, KLÉZL, Tomáš. *Poslanec ANO: Soudce má skládat účty, zda rozhoduje rychle a spravedlivě. Odvolat by ho mohl ministr.* [online]. zpravy.aktualne.cz, 27. července 2018 [cit. 27. června 2018]. Dostupné z: <<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/poslanec-ano-soudce-ma-skladat-ucty-zda-rozhoduje-rychle-a-s/r~5b44125691a911e8b52aac1f6b220ee8/?redirected=1533674224>>.

⁸⁵ KOLBA, Jan. Nezávislost soudní moci – fikce nebo realita? *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: Beck, 2007, č. 23, s. 861.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

*závazek vůči stranám nebo veřejným orgánům a aniž by jeho rozhodnutí podléhalo přezkoumání jiným orgánem, který by nebyl stejně nezávislým v uvedeném smyslu.*⁸⁸ Stát je pak povinen vytvářet předpoklady pro reálnou nezávislost soudů.⁸⁹ „Princip nezávislosti má tedy v tomto směru nepodmíněnou povahu vylučující možnost ingerence výkoné moci.“⁹⁰ K důležitosti nestrannosti soudní moci Ústavní soud dále dodává: „Pouze nestranný soud je způsobilý poskytovat skutečnou spravedlnost vždy a všem, přičemž jedním z prostředků nestrannosti soudu zaručujících je soudcovská nezávislost.“⁹¹ Tato myšlenka reprezentuje odraz důležitosti nestrannosti pro zachování práva na spravedlivý proces a pro naplnění podstaty a účelu soudní soustavy.

Nezávislost je tedy jedním z nejdůležitějších předpokladů. Může být vnímána jako složení vícera požadavků, nicméně ve zkratce je nutné, aby soud byl nezávislý jako instituce na ostatních mocích ve státě a zároveň aby jednotliví vykonavatelé soudní moci byli nezávislí.

Důraz na nezávislost soudu a soudců kladou i mezinárodní organizace a mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána.

2.2.2.1 OSN

Valné shromáždění OSN deklarovalo principy nezávislosti soudnictví již v roce 1985.⁹² Pro účely této práce je nutno zmínit zejména následující podmínky. Nezávislost soudnictví musí být zaručena v ústavě a respektována ostatními orgány, je nutná absence přímých, či nepřímých vlivů, hrozeb či nátlaku na soudce, absence nepřístojného zasahování do soudního procesu či přezkumu nejustičními orgány. Dalším deklarovaným pravidlem je právo každého být souzen před soudy a spravedlnost samotného procesu. Dále pak zakotvení základních náležitostí soudcovské funkce (funkční období, důchodový věk, náležitá odměna aj.) v zákoně, záruku výkonu funkce až do důchodového věku či do skončení funkčního období, přidělování soudců ke konkrétním případům coby vnitřní záležitost správy soudů, zbavení funkce soudce jedině z důvodu neschopnosti výkonu funkce či nepřístojného chování.⁹³

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2001, sp. zn. Pl. ÚS 41/2000 Sb.

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 18. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02 Sb.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Rezoluce Valného shromáždění OSN 40/32 ze dne 29.11.1985 a 40/146 ze dne 13.12.1985. Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx>>. (Basic Principles on the Independence of the Judiciary, sestavené v Miláně v srpnu a září 1985 Sedmým kongresem o předcházení zločinnosti a trestání pachatelů).

⁹³ Tamtéž.

2.2.2.2 ESLP

Nezávislost je zejména vnímána jako nezávislost na ostatních mocích ve státě a na stranách sporu.⁹⁴ Obzvláště nezávislost na stranách sporu spíše spadá pod záruky nestrannosti (než nezávislosti), dle ESLP jsou tyto dvě záruky úzce propojeny a souvisí. Svým způsobem pak v některých případech „*rezignuje na rozlišení*“,⁹⁵ proto se i argumenty pro jednotlivé záruky překrývají. Soudní moc má být bráněna nejen proti ostatním mocím ve státě, ale též proti médiím a politickým stranám, které nejsou představiteli veřejné moci.⁹⁶

Z pohledu ESLP jsou zárukami v rámci čl. 6 způsob ustavování členů rozhodujícího tělesa do funkce a délka jejich mandátu. Soud neshledává problém ve volení členů soudního orgánu představiteli exekutivy či legislativy, ale má být vyloučeno, aby způsob jejich jmenování jakýmkoliv způsobem ovlivňoval jejich rozhodování.⁹⁷ Ponechává na státech, jakou formou zvolí délku funkčního období (doživotní či pevné funkční období), avšak staví se rozpačitě ke krátkých funkčním obdobím. Vzhledem k tomu, že pravidla není potřeba naplňovat kumulativně, lze např. krátké funkční období kompenzovat tím, že soudci jsou „*účinně chráněni proti tomu, aby byli ve svém funkčním období odvoláni*.“⁹⁸ Tento požadavek je sice splněn u soudců, ale u přísedících nikoliv. Ti jsou voleni na poměrně krátké období 4 let a k tomu mohou být odvoláni z poměrně nejasných důvodů. Dále je stanovena podmínka existence záruk proti vnějšímu tlaku na rozhodování a otázka toho, zda senát působí i navenek nezávisle.⁹⁹ To souvisí s pravidlem, že spravedlnost nemůže být jen vykonávána, musí být také vidět, že je vykonávána.¹⁰⁰

2.2.2.3 Vnitrostátní úroveň

Některé záruky pak stanovuje samotná Ústava v čl. 82. Jsou jimi neomezené funkční období (s výjimkou soudců Ústavního soudu a věkového limitu 70 let), taxativně stanovené důvody zániku jejich funkce, pravidlo nemožnosti přeložení soudce k jinému soudu bez jeho souhlasu, neslučitelnost s jinými funkcemi a hmotné zabezpečení soudců. Dále je procesním prostředkem při pochybnostech o nezávislosti (a nestrannosti) námitka podjatosti.

⁹⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Campbell a Fell proti Spojenému království ze dne 28. června 1984, č. 7819/77 a 7878/77, § 78.

⁹⁵ KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 579.

⁹⁶ Např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Viorel Burzo proti Rumunsku ze dne 30. června 2009, č. 75109/01 a 12639/02. (neobjektivní zpravodajství a jeho vliv na soudce).

⁹⁷ Zpráva EKLP Zand proti Rakousku ze dne 12. října 1978, č. 7360/76.

⁹⁸ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. s. 45.

⁹⁹ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Findlay proti Spojenému království ze dne 25. února 1997, č. 22107/93 a Brudnicka a další proti Polsku ze dne 3. března 2005, č. 54723/00, § 38.

¹⁰⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970, č. 2689/65, § 31.

Nezávislost je někdy pojmána také jako funkční princip. „*Aby soud postupoval jako nezávislý třetí, který v sobě zahrnuje institucionální stránku (požadavek nezávislosti soudní soustavy a nezávislost každého soudu), tak i nezávislost každého jednotlivého soudce a dále požadavek nezávislosti činnosti soudu i nezávislosti soudního rozhodnutí jako výsledku řízení. Teprve souhrn nezávislostí vytváří dojem soudcovské nezávislosti.*“¹⁰¹ Nezávislost je tedy vyjádřením celého pojmového komplexu. „*Komponenty jsou soudcovská nepodjatost, samostatnost soudu, samostatnost soudce, sociální svoboda soudce a vnitřní svoboda soudce.*“¹⁰²

Všechny výše uvedené podmínky by se měly vztahovat i na přisedící. Především je nutné si uvědomit, že přisedící se podílejí na rozhodování soudu, je to tedy naprosto logické. Jsou důležitou součástí (či způsobem jak ovlivnit) právo na spravedlivý proces. Nejsou na ně ale z nevysvětlitelných důvodů kladeny stejné požadavky a neexistují tak široké záruky jako u soudců. V judikatuře je uvedeno, že účast jiných osob na výkonu soudnictví nesmí ohrožovat celkovou úroveň ani odbornou stránku soudnictví.¹⁰³ Proto i v oblasti nezávislosti, by na ně měly být kladeny stejné požadavky. Na tom se shoduje i některá odborná literatura.¹⁰⁴ V následující podkapitole se tak věnuji problematičtým aspektům institutu laických přisedících v souvislosti s nezávislostí.

2.2.2.4 Problematická místa úpravy institutu laických přisedících

Problematických míst je hned několik. Jsou jimi zejména volba a možnost odvolání přisedících, jejich krátké volební období a nedostatečné finanční ohodnocení přisedících.

Začněme ustavováním přisedících do funkce. V této souvislosti je dobré zmínit reportáž, ve které bylo popsáno zvolení přisedící Obvodního soudu pro Prahu 3. Autor popisu (komentář k zasedání zastupitelstva, na kterém k volbě došlo a kterého se komentátor zúčastnil), poukazuje právě na možná rizika ovlivňování soudní moci čistě politickým zastupitelstvem a vyjadřuje nesouhlas s takovým postupem.¹⁰⁵ Vzhledem k tomu, že přisedící nejsou nikterak limitováni svými jinými zaměstnáními (ve smyslu úpravy neslučitelnosti funkcí, vyjma funkce poslance a senátora), hrozí, že budou figurovat na místech, se kterými může být výkon soudní moci v rozporu z mnoha důvodů. V tomto případě zvolená přisedící byla členkou dozorcí rady Správy komunálního majetku, „*velmi neprůhledné organizace, často spojované s korupcí*“.¹⁰⁶ I přes toto své členství však byla zvolena přisedící, nad čímž se pozorovatel pozastavoval. Tento příklad je názornou ukázkou, jak lze velmi jednoduchým způsobem ustanovit do funkce osobu, která je zastupitelstvu (čistě

¹⁰¹ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. C. H. Beck: 1995. s. 81.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10.

¹⁰⁴ SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky*. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1088.

¹⁰⁵ VIKTORÍN, Martin. *Cosa nostra Praagensis* [online]. kauza3.cz, 19. března 2009 [cit. 26. června 2018]. Dostupné na <<https://www.kauza3.cz/kauza-radnice/Cosa-Nostra-Pragensis.html>>. bod 4.

¹⁰⁶ Tamtéž.

politickému orgánu) pohodlná. Je tedy zřejmé, že problémy, na které tato práce upozorňuje, nejsou jen teoretické, ale v praxi skutečně mohou nastat. Volba přísedících tak může být zneužita, nicméně v českém právním řádu existuje pojistka, jak se případných (jakýmkoliv směrem) podjatých přísedících účastných na konkrétním procesu vyvarovat. Touto pojistkou je námitka podjatosti. Ve volbě přísedících je tedy možné shledat případnou hrozbu v ovlivňování soudní moci. Tím, že existuje možnost nápravy prostřednictvím vyloučení přísedících, mám za to, že volba nenarušuje spravedlivý proces jedinců domáhajících se spravedlnosti u soudu.

V evropských zemích je volení laiků do působení soudů obvyklou praxí. Druhý způsob ustavování laiků je náhodný výběr (random selection). Náhodným výběrem jsou laici vybíráni v Rakousku, Belgii, na Maltě, v Rusku, Španělsku a Švýcarsku, také v Řecku, Francii, Itálii, Portugalsku a v některých případech v Německu. Úředníci odpovídající za výběr přísedících, vybírají náhodná jména ze seznamu voličů pomocí speciálního počítačového softwaru či losováním jmen ze speciálních urn. Ale nejběžnější metodou výběru přísedících je volba. Proces má obvykle dvě fáze. Nejprve jsou navrženi kandidáti a to buď úředníky výkonných orgánů, zastupitelských orgánů, zájmovými skupinami, soudy, skupinou občanů či samotnými kandidáty. V druhé fázi výběr činí zpravidla orgány legislativy. Např. ve švýcarském kantonu Curych dokonce laiky volí přímo občané. Konkrétní přísedící jsou pak zpravidla vybíráni příslušnými soudy. Např. ve Švédsku mohou soudy přezkoumat způsobilost vybraného laika.¹⁰⁷ Z uvedeného plyne, že v Evropě je volba laiků naprosto běžnou záležitostí.

K výběru soudců se vyjadřovala Benátská komise.¹⁰⁸ Ve svém stanovisku pak uvedla, že v případě, že soudce volí politici, existuje zde obava z „kampaně“ soudců a politizace celého procesu. Volbu soudců obecných soudů parlamentem shledává nevhodnou, pokud jsou voleni právě tímto tělesem. Tato situace v České republice při volbě soudců nenastává, nicméně na výběr přísedících je možné ji vztáhnout. Bylo stanoveno, že a přísedícího by měly být kladeny podobné požadavky a měl by vykonávat funkci za podobných podmínek jako soudce. V případě, že akceptujeme premisu, že volba soudců parlamentem, coby čistě politickým tělesem, není vhodná, pak by ani volba přísedících zastupitelstvem, taktéž čistě politickým tělesem, neměla být vhodná. Tento aspekt tedy problematický může být, ale jak je stanoveno výše, procesní řády se s ním vyrovnávají možností využití námítky podjatosti.

¹⁰⁷ JACKSON, John, D., KOVALEV, Nikolay, P. *Lay adjudication and human rights in Europe*. Columbia Journal of European Law, 13 Column. P. 83 – 124.

¹⁰⁸ Stanovisko Benátské komise č. 403/2006 ze dne 22. června 2007. Dostupné na <
[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2007\)028-c](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2007)028-c)>.

Dále se může velmi problematickým aspektem stát odvolání přisedících. Doc. Šimíček odvolání přisedících dokonce označil za „*přebliženou protiústavnost*.“¹⁰⁹ Institut laických přisedících vnímá jako něco, co „*zůstalo trčet na půli cesty*“ mezi porotním systémem a plně profesionalizovanými soudy, což demonstruje právě na odvolávání přisedících. Přisedící by měli mít stejné institucionální záruky jako soudci, protože musí splňovat stejné podmínky jako soudci, kromě odbornosti. Jejich hlasy jsou si rovny a musí se na ně tak vztahovat i čl. 82 odst. 2 Ústavy, který stanoví, že soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu.“ Autor pak poukazuje na to, že když u přisedících není nezávislost garantována stejným platovým ohodnocením jako u soudců (čemuž je věnována pozornost níže), pak je třeba ji garantovat alespoň tím, že nebude možné je svévolně odvolat. Dále tuto myšlenku rozvádí: „*Popsaná zákonná možnost odvolání rozhodnutím zastupitelstva takovouto institucionální zárukou určitě není – např. pojem „závažné porušení povinnosti přisedícího“ totiž představuje velmi neurčitý a hlavně zneužitelný právní pojem; navíc zastupitelstvo je bytostně politický orgán. Povinnosti přisedícího přitom zákon formuluje zcela vágně, když stanoví, že „je povinen vykonávat svědomitě svou funkci a při výkonu funkce a v občanském životě se zdržet všeho, co by mohlo narušit důstojnost soudcovské funkce nebo obrozit důvěru v nezávislé, nestranné a spravedlivé rozhodování soudů. Co když např. přisedící do novin řekne, že předseda „jeho“ soudu bere úplatky? Je možné, že by v tom mohl být spatřen důvod pro jeho odvolání – a nepochybuji, že dotčený předseda soudu by takový návrh rád podal.*“¹¹⁰ Za ideální řešení pak považuje odvolání přisedících stejnou formou jako u soudců – tedy prostřednictvím kárného řízení. Institut přisedících označuje za „*nesystémový a nepromyšlený*“,¹¹¹ proto je dle něj na místě zamýšlet se nad jeho smyslem. V tomto nelze než souhlasit. V případě, že institut má být zachován, je nutno ho lépe propracovat a učinit změny právě v úpravě odvolávání. Za ideální řešení při zachování institutu považují právě kárné senáty pro přisedící, stejně tak jako pro soudce.

V případě, že přisedící není odvolán, působí na soudě 4 roky. Ostatní evropské státy mají působení přisedících či laického prvku upraveno velmi rozdílně. Na rozdíl od anglosaského systému porot, ve většině evropských zemí není laik přidělen pouze k jednomu konkrétnímu případu. Pouze v Belgii, Francii, Portugalsku, Rusku, Švýcarsku a Španělsku se podílí laici vždy na jednom případě. Povinnost být v porotě v Rakousku trvá 5 dní za rok v období dvou let. Podobný systém je v Německu. V Německu také mohou být zvoleni znovu. Na jednu stranu zlepšení a posílení dovedností laického prvku může pomoci k lepšímu porozumění trestního řízení a povaze trestných činů. Na druhu stranu více let působení laických soudců¹¹² může z občanské povinnosti vytvořit nudnou rutinní praxi a dovolí vytvořit laikům „kvazi-profesionální“ stereotypy zajímaví

¹⁰⁹ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Odvolání přisedících – přebližená protiústavnost* [online]. Jiné právo, 4. října 2009 [cit. 10. června 2018]. Dostupné na < <http://jinepravo.blogspot.com/2009/10/odvolani-prisedicich-prehlizena.html>>.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² V originále „lay judges“

se o osobnost pachatelů, jejich prostředí a obvyklé okolnosti, za kterých jsou trestné činy většinou páchany. Tyto stereotypy se mohou dostat do střetu s právem pachatelů být souzeni pouze na základě důkazů a bránit laikům, aby se na každý případ dívali „čerstvě“ a nezaujatě. Tuto schopnost mohou profesionální soudci postrádat. Krom nebezpečí vytvoření těchto „kvazi-profesionálních“ stereotypů může také dojít k popření prvopočátečního důvodu působení laiků v justici. Tedy vnést lidské hodnoty do formálního rozhodování soudů.¹¹³ Dále pak byl zmíněn požadavek ESLP v případě krátkého funkčního období na nemožnost odvolání. Zákonodárce však tento požadavek ignoruje a nikterak slabé místo právní úpravy neřeší, přičemž Ústavní soud k účasti jiných osob na výkonu soudnictví uvádí, že musí být vždy upravena tak, aby „nezávislost soudnictví neobrozila.“¹¹⁴ Odvolávání přísedících tedy považují za protiústavní, konkrétně porušující nezávislost soudní moci.

U soudce je také důležitým aspektem nestrannosti a nezávislosti finanční ohodnocení. Tento aspekt je u přísedících velmi rozdílný. Z financování přísedících, které je upraveno vyhláškou,¹¹⁵ je zcela jasné, že tento aspekt u nich žádnou zárukou není. Výše odměny je maximálně 80 Kč za hodinu a maximálně 680 Kč za den, v případě, že přísedící je schopen prokázat výši ušlého výdělku. Není-li schopen prokázat výši ušlého výdělku je to pouze 28 Kč za hodinu a 338 Kč za den. Je zcela zřejmé, že tato částka nezávislost přísedícího rozhodně nezaručí.

Z výše zmíněného vyplývá, že záruky a požadavky u přísedících jsou odlišné od soudců. Ústavní soud se účastí jiných osob na výkonu soudní moci věnoval v souvislosti s vyššími soudními úředníky. Ačkoliv tyto jsou osoby s odlišnými pravomocemi a postavením než přísedící, je možno u nich sledovat jednu významnou podobnost. Tou je právě ona účast jiných osob, než profesionálních soudců, na jedné z mocí ve státě. Proto lze uvést následující argumentaci Ústavního soudu a vztáhnout ji i na přísedící. „Vyšší soudní úředník je tedy skutečně pouze úředníkem, u nějž v zásadě chybí garance osobní nezávislosti, nevyžadují se osobní předpoklady jako u soudce a odborná úroveň postačuje na výrazně nižší úrovni. Z toho se podávají rovněž limity vyššího soudního úředníka. Vyšší soudní úředník nesmí vykonávat takové úkony, pro něž jsou nezbytné vlastnosti, které postrádá (osobní nezávislost, osobní předpoklady, odborná úroveň). Z tohoto hlediska je nepřijatelné, aby vyšší soudní úředník meritorně rozhodoval, bez ohledu na formu rozhodování.“¹¹⁶ Na jednu stranu tak je závazně stanoveno, že je nepřípustné, aby vyšší soudní úředník meritorně rozhodoval. Na druhou stranu je ale ponecháno bez povšimnutí, že dva naprostí laici mohou meritorně rozhodnout v případě, že by přehlasovali soudce. Tento paradox je dalším

¹¹³ JACKSON, John, D., KOVALEV, Nikolay, P. *Lay adjudication and human rights in Europe*. Columbia Journal of European Law, 13 Column. P. 83 – 124.

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10.

¹¹⁵ Vyhláška č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10.

argumentem proti existenci laických přisedících a dalším případným porušením práva na spravedlivý proces.

2.2.3 Nestrannost

Nestrannost soudce „je pak především subjektivní kategorií, vyjadřující vnitřní psychický vztah soudce ke projednávané věci v širším smyslu (...) což je zejména záležitost odpovědnosti a svědomí samotného soudce.“¹¹⁷ Jedná se tak zároveň o právo i povinnost soudců: „Nezávislost a nestrannost soudce je třeba vidět ve dvou rovinách: jako imperativ, zavazující soudce samotného, a dále jako jakousi ochrannou sféru, do které nikdo nesmí zasahovat zvenčí.“¹¹⁸ Doporučení Výborů ministrů členským státům o soudcích ohledně nezávislosti, efektivnosti a role soudců z roku 2010 pak vidí soudcovskou nezávislost a nestrannost jako klíčové pro zaručení rovnosti stran před soudem.¹¹⁹ Oba tyto principy by se měly vztahovat jak na soudce, tak na přisedící. Příkladem zmíněných dvou rovin je vícero. Soudci mají být chráněni před zásahy ze strany ostatních mocí ve státě (legislativy a exekutivy), na druhou stranu je omezena možnost soudců podílet se aktivně na politickém životě. Pro přisedící takové omezení opět neexistuje. Jediné, co je dáno, je vágní ustanovení, že přisedící se má i v osobním životě chovat tak, aby nebyla ohrožena nezávislost justice. Nestrannost je také vykládána jako absence předsudků či podjatosti u konkrétního soudce.

2.2.3.1 ESLP

ESLP v souvislosti s nestranností uplatňuje dva testy, objektivní a subjektivní. Objektivní test je zaměřen na objektivně podložené pochyby o soudcově nestrannosti, které jsou zcela legitimní. Jinými slovy zda by informovaná osoba, která je rozumná, vnímala soud jako nezávislý a nestranný.¹²⁰ ESLP dále stanovuje, že spravedlnost nemůže být vykonávána, musí být také vidět, že je vykonávána¹²¹ a je potřeba „jít dále než se věci jeví.“¹²² Rozhodné pak je, „zda tyto obavy mohou být objektivně opodstatněné.“¹²³

¹¹⁷ ŠÍMÍČEK, Vojtěch, FILIP, Jan, MOLEK, Pavel, BAHÝŤOVÁ, Lenka, PODHRÁZKÝ, Milan, SUCHÁNEK, Radovan, VYHNÁNEK, Ladislav. *Ústava České republiky - komentář*. Praha: Linde Praha, 2010. s. 982. Obdobně též MALENOVSKÝ, Jiří. *L'indépendance des Juges Internationaux*. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, s. 27.

¹¹⁸ ŠÍMÍČEK, Vojtěch, FILIP, Jan, MOLEK, Pavel, BAHÝŤOVÁ, Lenka, PODHRÁZKÝ, Milan, SUCHÁNEK, Radovan, VYHNÁNEK, Ladislav. *Ústava České republiky - komentář*. Praha: Linde Praha, 2010. s. 982.

¹¹⁹ Doporučení CM/Rec(2010)12 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům o soudcích ohledně nezávislosti, efektivnosti a role soudců ze dne 17.11.2010 [cit. 2011-12-18]. Dostupné na <wcd.coe.int>.

¹²⁰ JAYAWICKRAMA, Nihal. *The Judicial Application of Human Rights Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. s. 518.

¹²¹ Viz výše, Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970, č. 2689/65, § 31.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Thorgeir Thorgeirson proti Islandu ze dne 25. června 1992, č. 13778/88, § 51.

Subjektivní test je na druhou stranu zaměřen na aktuální subjektivní podjatost daného soudce. Soudce je nestranný, dokud neexistuje u veřejnosti či strany řízení pocit, že není podjatý.¹²⁴ V rozhodnutí Kyprianou proti Kypru¹²⁵ šlo o kyperského advokáta, který soudcům vyčítal, že si vyměňují psaníčka, zatím co on vyslychal svědka v procesu, kde šlo o vraždu. ESLP shledal pochybení v nestrannosti takto se chovajícího soudu. Toto rozhodnutí by se dalo vztáhnout i na české přísedící. Je totiž vcelku nerozhodné, zda si osoby, které mají o věci rozhodovat, posílají psaníčka či naprosto nejeví zájem o probíranou věc. V obou případech není vidět, že je spravedlnost uskutečňována.

K ochraně před podjatostí nabízí náš právní řád námitku podjatosti. Tu lze v soudním řízení podávat nejen proti soudcům, ale také proti přísedícím. V tomto ohledu je tedy institut bez závad, protože existuje pojistka, jak z rozhodování ve věci vyloučit podjatého přísedícího (stejně tak jako soudce). ESLP stanovil, že je nutno se s námitkou řádně vypořádat, opačný postup by totiž byl v rozporu s Úmluvou.¹²⁶

2.2.4 Zákonný soudce

Tato zásada je v českém právním řádu zakotvena v čl. 37 LZPS: „*Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.*“ Tato zásada je dále specifikována v občanském soudním řádu,¹²⁷ trestním řádu¹²⁸ a soudním řádu správním.¹²⁹ Svévole v určování soudců je zakázána Listinou.¹³⁰ Prof. Weyr vyjádřil opodstatnění této zásady v souvislosti se zkušenostmi s kabinetní justicí.¹³¹ Osoba soudce má být ustanovena již před podáním konkrétního návrhu.¹³² Konkrétní pravidla určování zákonného soudce pak stanovuje zákon o soudech a soudcích.¹³³ Má se tak dít prostřednictvím rozvrhu práce, který je tvořen na následující rok. Ten určuje i systém zastupování soudců. Úprava místní a věcné příslušnosti je stanovena v procesních řádech jmenovaných výše. Hlavním účelem úpravy zásady zákonného soudce je předcházet přidělení věci konkrétnímu vybranému soudci, ať už podle jakéhokoliv klíče (např. politicky

¹²⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970, č. 2689/65, § 31.

¹²⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Kyprianou proti Kypru ze dne 15. prosince 2005, č. 73797/01.

¹²⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Remli proti Francii ze dne 23. dubna 1996, č. 16839/90.

¹²⁷ § 7 – 12 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁸ § 13 – 18 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁹ § 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁰ SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky*. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1088.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ § 41 – 45 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

pohodlný, více lidskoprávně zaměřený, atd.). Pravidlo má napomáhat větší důvěře v justici veřejností a nestrannosti rozhodování.¹³⁴ Je dalším z řady požadavků na spravedlivý proces.

2.2.4.1 ESLP

Požadavek na zákonného soudce není v Úmluvě výslovně zakotven, v judikatuře tak spadá pod nezávislost soudu. ESLP např. shledal porušení čl. 6 Úmluvy v tom, že žalovaná vláda nebyla schopna doložit, že laičtí soudci, rozhodující ve věci stěžovatele, byli vůbec řádně zvoleni.¹³⁵

Stejně tak v rozsudku Posokhov proti Rusku¹³⁶ shledal ESLP porušení práva na spravedlivý proces v případě, kde nebyli soudci z lidu vylosováni v souladu se zákonem (nebyli totiž vůbec vylosováni, ale pouze dosazeni).

2.2.4.2 Judikatura Ústavního soudu

V nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2430/15,¹³⁷ se právem na zákonného soudce Ústavní soud zabýval. Stěžovatel před Ústavním soudem tvrdil, že pro rozhodování jeho případu nebyli vybráni přisedící podle rozvrhu práce ani jiným transparentním způsobem. Konkrétní přisedící měli být vybráni zcela náhodně ze seznamu přisedících spadajících pod daný soud. V dané věci se konalo ústní jednání a z výpovědi předsedkyně senátu, ke kterému laičtí přisedící spadali, vyplynulo, že seznam přisedících pro daný senát má okolo 15 přisedících. Ty se předsedkyně snaží řídit jako tým. K přidělování přisedících k případům uvedla, že obvykle postupuje podle seznamu, ne však striktně, protože je potřeba brát ohled na pracovní povinnosti přisedících, neboť ne všichni jsou penzisté. Její postup je pak následující. Přisedící zpravidla obesílá písemně. Dle informativního dopisu zjistí, zda jsou schopni se v daném datu dostavit, pokud souhlasí a jsou na řadě, pošle jim písemné předvolání. O tom si činí neformální poznámky do seznamu, které jsou jen pracovní evidenční pomůckou a nejsou archivovány. Podle jejího názoru takový postup není projevem libovůle.

Ústavní soud v tomto postupu neshledal zásah do práva na zákonného soudce. V minulosti obsah práva na zákonného soudce vymezil tak, že toto právo nejen dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, ale také pro každého účastníka řízení představuje stejně cennou záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolány soudy a soudci podle předem daných zásad. Musí být zachována zásada pevného přidělování soudní agendy a vyloučen výběr soudů a soudců ad hoc.

¹³⁴ SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky*. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1088.

¹³⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Zakharkin proti Rusku ze dne 10. června 2010, č. 1555/04, § 149.

¹³⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Posokhov proti Rusku ze dne 4. března 2003, č. 63486/00.

¹³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 3. srpna 2016 sp. zn. II. ÚS 2430/15.

Rozvrh práce má být předvídatelný a transparentní. Ústavní soud stanovuje, že skutečně není pochyb o tom, že příslušný rozvrh práce Krajského soudu v Brně nestanovil jednoznačný postup, z něhož by bylo možné v den nápadu věci na soud, ani v době, kdy byli příslušní přisedící vybráni a voláni k hlavnímu líčení dovodit, že členové senátu budou právě ti přisedící, kteří jimi byli. Přisvědčil stěžovateli v tom, že jmenný seznam přisedících s ohledem na jejich počet a nezařazení do jednotlivých oddělení přímo v rozvrhu práce v něm mohl vyvolat pochybnosti o řádném postupu při výběru přisedících, kteří se projednání jeho kauzy zúčastnili.¹³⁸ Nicméně dovodil, že na daném soudě panuje pevný systém výběru přisedících a nikoliv systém nahodilý či účelový. Neshledal porušení stěžovatelova práva na zákonného soudce a stížnost zamítl.

Na jednu stranu tak Ústavní soud stanovil požadavky na rozvrh práce, ke kterým je nutno přidat pravidlo z instrukce Ministerstva spravedlnosti, které stanoví, že rozvrh práce má jmenovitě určit soudce, přisedící pro působení v jednotlivých odděleních tak, aby bylo zřejmé, který senát nebo soudce, věc projedná a rozhodne.¹³⁹ Na druhu stranu Ústavní soud uznal, že stěžovatel nemohl předem (ani v den napadnutí věci na soud) s jistotou vědět, v jakém přesném složení bude senát rozhodovat. To neodpovídá požadavku na transparentnost výběru přisedících a ukazuje na další možnost zneužití institutu. Vzhledem k tomu, že není nutné jmenovitě stanovovat přisedící, je pak otevřená cesta k tomu, aby z jejich řad byl vybrán kdokoliv, kdo je jakýmkoliv způsobem vhodný či pohodlný. K podpoře tohoto tvrzení uvádím následující příklad. Popsal ho autor článku, který v dobách minulého režimu sám působil jako přisedící, později jako soudce. Ve svém článku tvrdí, že své přisedící proškoloval, ač tomu tak dělat nemusel. Tento fakt sám o sobě asi není na škodu, ač je otázkou, zda své přisedící neovlivňuje svými názory, což asi nedopomáhá k otevření justice, naopak justice „vtahuje“ přisedící na svou stranu, ale to nechme bokem, když nejsou dostupné důkazy o formě proškolení. Svě přisedící však dále těmito školeními „seletoval“, až mu „*zbylo „užší jádro“, s nimiž je – bez ohledu na věkový rozdíl, jiné životní zkušenosti i vzdělání – radost spolupracovat.*“¹⁴⁰ Dále tento postup rozvádí tak, že specifické věci soudil s přisedícím, který se v daném oboru pohyboval. Tedy např. pro hospodářské trestné činy povolával osobu z finančního úřadu, pro trestné činy v dopravě mašinfíru a ve věcech mladistvých učitelku či sociálního pracovníka. Oceňoval údajně jejich selský rozum.¹⁴¹

Tento postup „dotváření si“ přisedících, aby byla radost s nimi rozhodovat, vidím jako problematický a popírající nejen oficiální účel přisedících, ale i jako jisté nepochopení systému. Účelem přisedících má být otevřenost justice společnosti a její zpřístupnění laikům. V případě, že

¹³⁸ Tamtéž, § 43.

¹³⁹ Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org. ze dne 3. prosince 2001, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁰ POLÁK, Pravoslav. Pseudoreforma senátního rozhodování. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 3. s. 84.

¹⁴¹ Tamtéž.

si soudce „dosadí“ osoby, se kterými se mu dobře spolupracuje, protože je proškolen svými názory a poté mu „jdou na ruku“, není to prostředek k naplnění cíle, který přisedící mají naplňovat. V případě, že ke konkrétním specializovaným případům budou dosazováni lidé, kteří se danou oblastí zabývají ve svém každodenním zaměstnání, také neodpovídá koncepci laiků, kteří mají za úkol vnášet „laický prvek“ nikoliv prvek výkladu z daného oboru (specializace). K odpovědím na odborné otázky jsou v našem právním systému ustanoveni znalci. Autor dále tvrdí, že ho tito přisedící vyvádějí z jeho „skleníkového prostředí“. To je účelem přisedících, ale k tomu není potřeba, aby si soudce přisedící vybíral tak, aby se mu s nimi dobře rozhodovalo a aby mu napomáhali v porozumění odborným otázkám. K tomu lze uvést: „*Doufáme, že poroty budou následovat pravidla, ale nechceme, aby se vnímaly jako „pouze následování příkazů“.*¹⁴²

Na tomto případě je očividné, že institut přisedících je velmi jednoduché ohýbat. Je také velmi jednoduché si pro své působení vybrat přisedící, kteří činí rozhodování jednodušší, ať už to spočívá v čemkoliv (politicky pohodlní lidé, názorová sjednocenost, tedy nekladení „odporu“ při rozhodování). V aktuální úpravě je institut laických přisedících upraven nejasně a může být v rozporu s požadavkem na zákonného soudce.

2.2.5 Přiměřená lhůta

V souvislosti s dalšími negativními dopady je nutné uvést argument, který v souvislosti s laickými přisedícími ještě nezazněl. Jsou to vznikající průtahy soudního řízení, které jsou také s přisedícími často spojovány.

2.2.5.1 ESLP

Článek 6 Úmluvy mimo jiné stanovuje, že každý má právo, aby jeho věc byla projednána v přiměřené lhůtě. Požadavek plyne z pravidla „spravedlnost opožděná, spravedlnost odepřená“ („justice delayed, justice denied“). Co se trestních věcí týče, toto pravidlo slouží k tomu, aby obviněný nebyl nepřiměřeně dlouhou dobu vystaven svému obvinění a aby bylo rozhodnuto o odůvodněnosti tohoto obvinění.¹⁴³

Tato myšlenka byla rozvedena v rozsudku Koktavá proti České republice: „*Soud připomíná, že Úmluva u požadavku na „přiměřenou lhůtu“ klade důraz na to, aby soudnictví nebylo vykonáváno s takovými průtahy, které by narušovaly jeho účinnost a věrohodnost. Soud však neopomíná brát v úvahu obtíže, které mohou být vyvolány různými faktory a které občas zpomalují projednávání sporů rozhodovaných na úrovni vnitrostátních*

¹⁴² BROOKS, Thom. *The Right to a Fair Trial*. Routledge 2016, s. 68 – 69. („We hope that juries will follow instructions, but we do not want them to understand themselves as „just following orders.“)

¹⁴³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Wemhoff proti Německu ze dne 27. června 1968, č. 2122/64, § 18.

soudů.¹⁴⁴ V této souvislosti Soud poznamenává, že pouze průtahy, které lze přičíst státu, mohou být předmětem rozhodování o překročení „přiměřené lhůty.“¹⁴⁵ Pro hodnocení přiměřenosti délky řízení stanovil ESLP test, kterým se zde nemá smysl blíže zabývat. Na požadavek přiměřené lhůty je ale kladen vysoký důraz a extrémní délka řízení může dokonce být brána jako odpírání spravedlnosti.¹⁴⁷

2.2.5.2 Vnitrostátní úroveň

Listina stanovuje, že: „Každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně a bez zbytečných průtahů.“¹⁴⁸ Přiměřenost této lhůty se posuzuje na základě konkrétních okolností každého případu, obecně však toto pravidlo platí. Komentář k Listině základních práv a svobod odkazuje především na požadavky stanovené Evropským soudem pro lidská práva, která zmiňují výše, nebudu je zde proto rozebírat znovu. Vzhledem k právní úpravě institutu laických přísedících lze vidět možnost, jak právě oni mohou bránit (ač třeba i nechtěně) rychlosti řízení.

Argument proti přísedícím související s průtahy zazněl např. i ve vládním návrhu na zrušení laických přísedících v trestních věcech,¹⁴⁹ kde bylo mimo jiné uvedeno: „Řada přísedících přistupuje k výkonu funkce líně, nedostavuje se bez omluvy a v řadě případů je z tohoto důvodu jednání nutné odročovat.“¹⁵⁰ Předseda senátu také musí brát ohled na časové možnosti přísedících v souvislosti s jejich pracovními povinnostmi, osobními záležitostmi, ale i zdravotním stavem. To vše limituje nařizování jednání (líčení) a rozhodně nenapomáhá ke zrychlení řízení a jeho efektivity.¹⁵¹ Dalším důvodem vzniku průtahů v řízení je také to, že dojde-li k zániku funkce přísedícího v průběhu jednoho trestního řízení a státní zástupce či obviněný nesouhlasí s přečtením podstatného obsahu protokolu o hlavním líčení, je potřeba provést celé hlavní líčení znovu.¹⁵² To s sebou nese jen průtahy, ale také komplikace v řízení, třeba nutnost podrobení svědků či oběti dalšímu výslechu. K takové situaci může dojít i opakovaně během jednoho řízení.¹⁵³

¹⁴⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Vernillo proti Francii, rozsudek ze dne 20. února 1991, série A č. 198, § 38.

¹⁴⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Monnet proti Francii, rozsudek ze dne 27. října 1993, série A č. 273-A, § 30.

¹⁴⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Kocková proti České republice ze dne 2. prosince 2003, č. 45107/98, § 48.

¹⁴⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Vassilios Athanasiou a další proti Řecku ze dne 21. prosince 2010, č. 50973/08, § 52.

¹⁴⁸ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku české republiky.

¹⁴⁹ Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7 & T=599> [cit. 21. 11. 2016]>.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ani či ne? *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, 2010, roč. 9, č. 7, s. 201.

¹⁵² § 219 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵³ ŠČERBA, Filip. Budoucnost zapojení laického prvku do rozhodování v trestních věcech. *Dny práva 2016 – Days of law 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 238.

V právním řádu je tedy zakotven institut, který s sebou průtahy přímo přináší nebo minimálně přinášet může, což v konkrétních případech může být porušením práva na přiměřenou délku řízení. Požadavek na přiměřenou délku řízení je velice důležitý a proto jsou průtahy, které z něho mohou vzniknout velkým argumentem ke zrušení či minimálně změnám v úpravě institutu laických přísedících.

2.3 Zásah do práva na spravedlivý proces prostřednictvím institutu laických přísedících

Význam procesních práv je vysoký. V období komunismu byla popírána a devastována, což ukazuje, jak zásadní tato práva jsou.¹⁵⁴ „*Bez nich se ostatní práva stávají jen nerealizovatelnými proklamacemi a hesly.*“¹⁵⁵ Požadavek na to, aby byl proces spravedlivý je zakotven v mnoha mezinárodních dokumentech, z nichž vybrané jsou popsány výše. Právo na spravedlivý proces obsahuje mnoho aspektů, které jsou také popsány výše. Všechny tyto aspekty dohromady (a další, které neuvádím, neboť nejsou v přímé souvislosti s laickými přísedícími) tvoří jako celek právo na spravedlivý proces. Důležitost všech je obdobně vysoká, žádný aspekt se nedá bez dalšího opomenout či porušovat. Celý komplex těchto dílčích práv pak slouží k ochraně jiných práv jednotlivce z procesního hlediska. Avšak: „*Právo na spravedlivý proces není absolutní, ale může podléhat celé řadě podmínek a omezení. Mezi ně spadá například stanovení věcné a místní příslušnosti rozhodovacích orgánů, stanovené náležitosti návrhu, požadavky na právní zastoupení, atd. Na druhou stranu ani tato omezení, která mohou být legitimně stanovena, nejsou neomezená a musejí podléhat určitým hranicím. Nejčastěji jde o nalezení přiměřené rovnováhy mezi nároky kladenými na systém a organizaci justice na straně jedné a na soud na straně druhé.*“¹⁵⁶

Z uvedeného plyne, že hledání rovnováhy mezi požadavky a nároky kladenými na justici a z druhé strany na soud, není jednoduché. Nicméně v případě, kdy je zřejmé, že právní úprava neodpovídá požadavkům práva na spravedlivý proces, pak je nutno přistoupit ke změnám. Institut laických přísedících v jeho aktuální podobě je porušením práva na nezávislost soudu úpravou odvolání přísedících. Může také být porušením práva na zákonného soudce, vzhledem k nepřesným požadavkům na dosazování konkrétních přísedících do konkrétních řízení. Dále pak může být porušením práva na přiměřenou délku řízení. V posledním případě porušení hrozí spíše v jednotlivých konkrétních případech, než-li plošně ve všech řízeních. Nicméně i tak jsem toho názoru, že aktuální úprava není v tomto ohledu ideální.

¹⁵⁴ Komentář k Listině.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ Tamtéž.

3 Jiné argumenty pro zachování existence institutu přisedících

Pro objektivnost práce je nutno zmínit i argumenty, které nejsou čistě právní, nicméně v diskusích ohledně laických přisedících často zaznívají. V tomto ohledu je často uváděna ochrana proti tzv. kabinetní justici. Každý systém, a v justici tomu není jinak, má tendence se „uzavřít do sebe“ a chovat se tak, jak mu to vyhovuje.

3.1 Zabránění kabinetní justici

Kabinetní justice je spojována s minulým režimem. Spočívala v tom, že nad rozhodováním soudů měla moc KSČ, ministr spravedlnosti, ale i další vlivní lidé té doby, kteří měli možnost ovlivňovat rozhodnutí.¹⁵⁷ Působení laiků v soudním řízení má této možnosti zabránit. Pak je ovšem nutno položit otázku, zda jsou všechna rozhodnutí, tvořená samosoudcem, kterých je většina, kabinetní. Toto tvrzení je poněkud absurdní.

I při rozhodování senátu, v němž figurují laičtí přisedící, je nutné si uvědomit, že tento senát se stejně odebere k poradě, která je tajná. Výsledek hlasování je součástí spisu v zalepené obálce, kterou může otevřít jen nadřízený soud v ojedinělých případech. Tajnost hlasování měla v dřívějších dobách své opodstatnění, protože chránila soudce, který nerozhodoval v souladu s vůlí panovníka, proti panovníkově zlovůli.¹⁵⁸ Tajnost hlasování je svým způsobem prolomena pouze v rozhodovací praxi Ústavního soudu, a to prostřednictvím odlišných stanovisek.¹⁵⁹ S tajností hlasování se pak pojí další problém institutu. Je to ten fakt, že dva laici mohou přehlasovat profesionála. Zda se to děje často, nemůžeme s určitostí říci právě kvůli tomu, že k hlasování nemá veřejnost přístup. Nicméně např. z článku R. Fremra plyne, že tyto situace minimálně v minulosti nastávaly: „*V úvodu mé soudcovské kariéry u obvodního soudu mě v trestní věci v otázce viny přehlasovali laičtí přisedící (tehdy soudci z lidu), kteří trvali na tom, že obžalovaného je nutno zprostit obžaloby. Šlo sice o bagatelní delikt, ale přesto mi, jak si asi dokážete představit, dělalo určité obtíže verdikt v jednacím sále ústně odůvodnit. Pochopitelně jsem respektoval soudcovskou etiku a nedal jsem na sobě své odlišné stanovisko znát. Ještě těžší dilema mě čekalo při písemném vyhotovení rozhodnutí, kde jsem musel systematicky a co nejpřesvědčivěji snášet argumenty opačné mému vlastnímu názoru.*“¹⁶⁰ Tato situace je o to více na pováženou tím, že na laiky nejsou kladeny absolutně žádné požadavky, co se jejich znalostí práva týče. Rozhodování se ale stejně děje

¹⁵⁷BABKA, Lukáš, VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena. *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech*. Díl II. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2003, dokument č. 20, s. 173.

¹⁵⁸ WAGNEROVÁ, Eliška. *Tajnosti soudní...* [online]. Jiné právo, 1. listopadu 2007 [cit. 23. června 2018]. Dostupné na < <http://jinepravo.blogspot.com/2007/11/tajnosti-soudn.html> >.

¹⁵⁹ § 14 a § 22 zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁰ FREMR, Robert. *Nenastal čas odtajnit hlasování soudců?* [online]. Jiné právo, 14. ledna 2010 [cit. 10. června 2018]. Dostupné na < <http://jinepravo.blogspot.com/2010/01/robert-fremr-nenastal-cas-odtajnit.html> >.

„za zavřenými dveřmi“ bez možnosti zjištění, jak který člen senátu hlasoval (laik či profesionál), proto tento institut nezabraňuje kabinetní justici, ba naopak z něj plyne nebezpečí, že laici přehlasují profesionála a odsouzený (a veřejnost) se o tom nikdy nedozví. V důsledku je absurdní, že by neprofesionálové v podstatě vydávali meritorní rozhodnutí. Základním pravidlem totiž je, že výkon soudnictví se děje prostřednictvím soudců, „*podíl ostatních osob je výjimkou z pravidla*“.¹⁶¹

3.2 Profesní deformace

Jistá profesní deformace může nastat v každém povolání. U soudců tomu samozřejmě není jinak. Výhodou laických přísedících má být to, že (případnému deformovanému) soudci mohou poskytnout jistý „nadhled“. Laičtí přísedící mají korigovat soudní rozhodování bez justičních stereotypů, předsudků a rutiny.¹⁶² I zde se však objevují jistá „ale“.

Za prvé je nejasný klíč, dle kterého došlo k výběru řízení, ve kterých působí laičtí přísedící. Působí v pracovněprávních a trestních věcech. Zda je skutečně problematika pracovněprávní natolik specifická, aby vyžadovala rozhodování specialistů, je sporné. A v čem jsou pracovněprávní věci specifičtější než např. věci rodinně právní, je také nejasné. V rodinně právních věcech by totiž lidskost byla po soudci vyžadována snad ještě více, aby nedocházelo k takovým excesům jako třeba v některých rozhodnutích o střídavé péči.¹⁶³ V neposlední řadě je také otázkou, zda právě věci pracovněprávní činí soudce profesně deformovanějšími než jiné problematiky. Dále laičtí přísedící figurují v trestním řízení na prvním stupni. K tomu lze namítnout, že laik může mít dost možná mnohem větší tendence a pravděpodobnost existence předsudků vůči osobám stíhaných pro trestnou činnost. Na druhou stranu je však nutno podotknout, že laik může být překážkou k šablonovitému a rutinnímu rozhodování.¹⁶⁴ Nicméně jsem přesvědčena, že k zabránění šablonovitému a rutinnímu rozhodování a případné deformaci soudců mnohem lépe než existence laických přísedících, přispěje doškolení soudců. Tato povinnost je stanovena v § 82 odst. 2 zákona o soudech a soudcích.¹⁶⁵ Bylo by ale na místě dát tomuto ustanovení jasnější obrysy než jen pouhé konstatování v té podobě, v jaké je tomu v aktuální úpravě. Případně by bylo možností zavedení povinných pauz od rozhodování, kdy by se soudci věnovali např. výuce či akademické činnosti, čímž by si od své každodenní práce odpočali a k žádné „deformaci“ by nemuselo dojít.¹⁶⁶

¹⁶¹ Nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10.

¹⁶² PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ani či ne? *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, 2010, roč. 7, s. 205.

¹⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14.

¹⁶⁴ ŠČERBA, Filip. Budoucnost zapojení laického prvku do rozhodování v trestních věcech. *Dny práva 2016 – Days of law 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 234 – 248.

¹⁶⁵ K ideálnímu provedení by tato úprava měla nabýt jasnějších pravidel.

¹⁶⁶ Nutno podotknout, že autorka se nesnaží říci, že všichni soudci jsou deformovaní svou praxí. Pouze se snaží vyvrátit argument, že laičtí přísedící mohou případně profesní deformaci soudců zabránit.

Často se objevuje také připomínka, že laik může být odborníkem na specifickou věc, kterou soud musí posoudit. Ta je také irelevantní. Možnosti případů, se kterými se laičtí přísedící mohou setkat je tolik, že k průniku s vlastní zkušeností laika dojde jen ojediněle.¹⁶⁷ Naopak se mohou setkat s vysoce odbornými tématy např. z oblasti hospodářské kriminality, se kterou se musí dopodrobna seznamovat i soudce. Vzhledem k tomu, že na laika nejsou kladeny nároky ani co se přípravy na jednání týče, je pravděpodobné, že laika do složitosti tématu uvede soudce. Odůvodněnosti laických přísedících tím je opět ubráno, protože laik je ovlivněn soudcem a jeho pohledem na věc.¹⁶⁸ Odbornost přísedících v jiných oblastech by neměla být argumentem i z toho důvodu, že nemají sloužit k odborným vyjádřením. Odborná vyjádření v podobě znaleckých posudků má poskytovat znalec.

¹⁶⁷ PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ani či ne? *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, 2010, roč. 7, s. 207.

¹⁶⁸ Tamtéž.

Závěr

Jako cíl práce jsem si stanovila zjistit, zda je institut přisedících v souladu s ústavním pořádkem České republiky a zda nepřipustným způsobem nezasahuje do některého ze základních lidských práv či svobod garantovaných ústavním pořádkem. Institut laických přisedících vyvolává již dlouhou dobu mnoho debat, má své odpůrce i podporovatele, proto jsem si toto téma vybrala.

K podrobnějšímu rozboru institutu bylo nutné vysvětlit jeho historický kontext. Zejména bylo nutné zabývat se dobou od roku 1948, kdy došlo k významným změnám ve vnímání institutu. Aktuální úprava je totiž mírným způsobem upravená úprava minulého režimu, samozřejmě bez důrazu na ideologické zabarvení a zneužívání institutu. Proto je historickému kontextu věnována celá první kapitola. Dále je v první kapitole rozebrána aktuální úprava institutu laických přisedících.

Druhá kapitola se věnuje soudní moci. Soudní moc je jednou ze tří mocí ve státě a dělba moci je jednou z podmínek demokratických právních států, za který je Česká republika považována. Do nezávislosti soudní moci je pak zařazeno právo na spravedlivý proces a jeho komponenty související s probíraným institutem. Těmi jsou nezávislost soudů a soudců, nestrannost, právo na zákonného soudce a požadavek na přiměřenou délku soudního řízení. Právě u těchto jsem spatřovala největší nebezpečí jejich porušení institutem laických přisedících.

Nezávislost soudu je důležitým požadavkem, protože nezávislost soudní moci zaručuje řádnou dělbu moci. Samotní soudci musí být při výkonu své funkce nezávislí, aby justice fungovala řádně. Proto jsou na ně kladeny mnohé požadavky. Přisedící jsou dalšími osobami podílejícími se na rozhodování justice. Na ně ale požadavky kladeny nejsou. Rozpor se zásadou nezávislosti, který dosahuje až protiústavnosti tak spatřuji zejména v možnosti odvolání přisedících. Dále je nutno uvést, že součástí nezávislosti soudce je jeho finanční nezávislost, ale toto pravidlo opět u přisedících, vzhledem k výši jejich ohodnocení, neplatí.

Druhým požadavkem je nestrannost. Ta se s nezávislostí zejména v mezinárodních dokumentech překrývá, nicméně v České republice jsou rozlišovány a proto je uvedena zvlášť. Jakkoliv zde existuje možnost nikoliv nestranného, tedy podjatého přisedícího, v právním řádě je zakotvena pojistka, kterou se dá účinně bránit, v podobě námítky podjatosti. V této oblasti tak porušení práva na spravedlivý proces neshledávám.

Další podmínkou je požadavek na zákonného soudce, protože ten nikomu nesmí být odebrán. Z judikatury Ústavního soudu plyne, že s tímto pravidlem existují rozpory, ač Ústavní soud je za problematiku nepovažoval. S tímto názorem se neztotožňuji. Uznávám, že za aktuální situace je velmi těžké dosazovat přisedící do konkrétních řízení, nicméně to neopravňuje předsedy, aby je dosazovali libovolně. V případě, že ten, kdo se domáhá spravedlnosti (nebo je obžalován) velmi dlouhou dobu neví, kdo přesně bude rozhodovat jeho případ, je to v rozporu s právem na

zákonného soudce. Pravidla by měla být dána jasně a dopředu, aby vyhovovala požadavkům na neexistenci jakýchsi ad hoc rozhodovacích těles pro konkrétní případ.

Posledním zmíněným požadavkem je právo na přiměřenou délku řízení. Spravedlnost opožděná je spravedlností odepřenou. V případě, že obviněný musí čelit trestnímu stíhání nepřiměřeně dlouho, je to zcela jistě v rozporu s právem na přiměřenou délku řízení. Obzvláště pokud se to děje pouze z důvodu, že se mění obsazení senátu, který o jeho věci rozhoduje. Tato úprava je nedomyšlená a nedokonalá.

Celá druhá kapitola je proložena výkladem a judikaturou ESLP a jiných mezinárodních institucí pro lepší vysvětlení či upřesnění požadavků. Judikaturou ESLP by se Česká republika měla řídit, proto její zmínění považuji za důležitou součást práce. V této kapitole se také objevuje strohé srovnání s ostatními státy v Evropě, které jsou také považovány za vyspělé demokratické státy. Je to z důvodu lepšího podložení argumentace, např. v oblasti volby přísedících ale i k vyvrácení obav.

Pro objektivnost práce a vyvážení všech pro a proti jsou ve třetí kapitole obsaženy ještě další argumenty, které často zaznívají pro zachování institutu laických přísedících. Těmito jsou zabránění kabinetní justici a profesní deformace soudců. K zabránění kabinetní justice tento institut neslouží dokonale. Vzhledem k tomu, že soud stejně rozhoduje na základě tajné porady, jejíž průběh a počet hlasů se účastník řízení nedozví, tak či tak soud může rozhodnout, jak uzná za vhodné. Dále pak také vzhledem k tomu, že existují soudci, kteří si přísedící dotváří k obrazu svému, tento argument se jeví být lichým. Co se případné profesní deformace týče, považuji doškolení soudců a případné přestávky od rozhodovací rutiny za mnohem účinnější než je účast laiků při rozhodování.

Z textu tak plyne, kde shledávám rozpor s ústavním pořádkem a která pravidla úprava laických přísedících porušuje. Na úplném zrušení netřeba trvat, ačkoliv jeho opodstatněnost již není tak hluboká. Je zřejmé, že by institut zasloužil mnohé změny v právní úpravě. Na změnách, které by v právní úpravě přísedících měly proběhnout, by však měli pracovat odborníci z různých skupin právních specializací, ideálně po debaty se soudci. I v případě zachování institutu přísedících, bych považovala za vhodné zavedení jasnějších kontur doškolení. Bohužel ani tyto změny zatím nejsou na programu aktuální politické reprezentace, můžeme tak pouze doufat v to, že přísedící nebudou zneužíváni pro politické účely a **ovlivňování** rozhodování.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. *Soudnictví: (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 592 s.
- BIČOVSKÝ, Jaroslav. *Soudce v taláru a bez taláru*. Praha: Dar Ibn Rushd, 1994. 270 s.
- VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel, KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 694 s.
- MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3.* Praha: C. H. Beck, 2007, s. 1166.
- BABKA, Lukáš, VOREL, Jaroslav, ŠIMÁNKOVÁ, Alena. *Československá justice v letech 1948 – 1953 v dokumentech. Díl II.* Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2003, dokument č. 20, 311 s.
- MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 576 s.
- WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. 271 s.
- JAYAWICKRAMA, Nihal. *The Judicial Application of Human Rights Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 965 s.
- KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. 1660 s.
- ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Beck, 1995. 268 s.
- SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SUCHÁNEK, Radovan, SYLLOVÁ, Jindřiška. *Ústava České republiky. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2016. 1301 s.
- HENDRYCH, Dušan, SVOBODA, Cyril. *Ústava České republiky: komentář*. C. H. Beck, 1997. 242 s.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch, FILIP, Jan, MOLEK, Pavel, BAHÝLOVÁ, Lenka, PODHRÁZKÝ, Milan, SUCHÁNEK, Radovan, VYHNÁNEK, Ladislav. *Ústava České republiky - komentář*. Praha: Linde Praha, 2010. 1536 s.

Sborník

- ŠČERBA, Filip. Budoucnost zapojení laického prvku do rozhodování v trestních věcí. *Dny práva 2016 – Days of law 2016*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. s. 234 – 248.

Odborné články

- PRINC, Michal. K historii laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích. *Soudce*, 2018, roč. 20, č. 3, s. 21 – 28.
- ŠIMEČEK, Bedřich. O lidových soudech lichevních. *Soudcovské listy*, 1922, č. 3, s. 4.
- PROUZA, Daniel, HÁJEK, Michal. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ani či ne? *Trestněprávní revue*, Praha: C. H. Beck, 2010, roč. 9, č. 7 s. 201 - 208.
- MALENOVSKÝ, Jiří. *L'indépendance des Juges Internationaux*. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2011. s. 26 – 27.
- KOLBA, Jan. Nezávislost soudní moci – fikce nebo realita? *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: Beck, 2007, č. 23, s. 860 – 866.
- JACKSON, John, D., KOVALEV, Nikolay, P. *Lay adjudication and human rights in Europe*. Columbia Journal of European Law, 13 Column. P. 83 – 124.
- POLÁK, Pravoslav. Pseudoreforma senátního rozhodování. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 3. s. 84 – 89.
- BROOKS, Thom. *The Right to a Fair Trial*. Routledge 2016, s. 68 – 69.

Internetové zdroje

- VONDROUŠ, Roman. *Vláda nepodporila zákon o zrušení přisedících u okresních soudů*. [online]. tyden.cz, 14. března 2018 [cit. 18. března 2018]. Dostupné na <<https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/vlada-nepodporila-zakon-o-zruseni-prisedicich-u-okresnich-soudu-471483.html>>.
- KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* [online]. Jiné právo, 3. října 2008 [cit. 10. června 2018]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com/2008/10/laick-prvek-v-justici-archaismus-v-21.html>>.
- VIKTORÍN, Martin. *Cosa nostra Praagensis* [online]. kauza3.cz, 19. března 2009 [cit. 26. června 2018]. Dostupné na <<https://www.kauza3.cz/kauza-radnice/Cosa-Nostra-Pragensis.html>>.
- Sněmovní tisk 599. Novela z. – občanský soudní řád. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7 & T=599> [cit. 21. 11. 2016]>.
- WAGNEROVÁ, Eliška. *Tajnosti soudní...* [online]. Jiné právo, 1. listopadu 2007 [cit. 23. června 2018]. Dostupné na <<http://jinepravo.blogspot.com/2007/11/tajnosti-soudn.html>>.

- FREMR, Robert. *Nenastal čas odtajnit blasování soudců?* [online]. Jiné právo, 14. ledna 2010 [cit. 10. června 2018]. Dostupné na < <http://jinepravo.blogspot.com/2010/01/robert-fremr-nenastal-cas-odtajnit.html>>.

Legislativní akty

- Zákon č. 365/1920 Sb. z. a n. ze dne 27. května 1920.
- Zákon č. 278/1919 Sb. z. a n. o sestavování porotců, ze dne 5. června 1919.
- Zákon č. 278/1919 Sb. z. a n. o sestavování porotců, ze dne 5. června 1919.
- Zákon č. 87/1950 Sb. trestní řád, ze dne 12. července 1950.
- Ústavní zákon č. 64/1952 Sb. o soudech a prokuratuře, ze dne 30. října 1952.
- Zákon č. 36/1957 Sb. o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich poměrů, ze dne 4. července 1957.
- Zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky, ze dne 11. července 1960.
- Zákon. č. 38/1961 Sb. o místních lidových soudech, ze dne 18. dubna 1961.
- Zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech, ze dne 18. prosince 1969.
- Zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ze dne 19. července 1991.
- Zákon č. 6/2002 Sb. o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku české republiky.
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů.

- Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., ze dne 3. prosince 2001, ve znění pozdějších předpisů.
- Rezoluce Valného shromáždění OSN 40/32 ze dne 29.11.1985 a 40/146 ze dne 13. prosince 1985. Dostupné na: <<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/IndependenceJudiciary.aspx>>
- Stanovisko Benátské komise č. 403/2006 ze dne 22. června 2007. Dostupné na <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2007\)028-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2007)028-e)>.
- Doporučení CM/Rec(2010)12 Výboru ministrů Rady Evropy členským státům o soudcích ohledně nezávislosti, efektivnosti a role soudců ze dne 17. listopadu 2010 [cit. 27 června 2018]. Dostupné na <wcd.coe.int>.
- Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org. ze dne 3. prosince 2001, ve znění pozdějších předpisů.
- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Evropský soud pro lidská práva

- Evropského soudu pro lidská práva Campbell a Fell proti Spojenému království, ze dne 28. června 1984, č. 7819/77
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Delcourt proti Belgii ze dne 17. ledna 1970
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Kaciu a Kotorri prot Albánii ze dne 15. června 2013, č. 33192/07
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Buscarini proti San Marinu ze dne 4. května 2000, č. 31657/96
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Coëlme a ostatní proti Belgii ze dne 22. června 2000, č. 32492/96
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Gurov proti Moldavsku, ze dne 11. července 2006, č. 36455/02
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Zand proti Rakousku ze dne 12. října 1978, č. 7360/76
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Thorgeir Thorgeirson proti Islandu ze dne 25. června 1992, č. 13778/88

- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Viorel Burzo proti Rumunsku ze dne 30. června 2009, č. 75109/01 a 12639/02
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Findlay proti Spojenému království ze dne 25. února 1997, č. 22107/93
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Brudnicka a další proti Polsku ze dne 3. března 2005, č. 54723/00
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Kyprianou proti Kypru ze dne 15. prosince 2005, č. 73797/01
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Remli proti Francii ze dne 23. dubna 1996, č. 16839/90
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Zakharkin proti Rusku ze dne 10. června 2010, č. 1555/04
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Posokhov proti Rusku ze dne 4. března 2003, č. 63486/00

Ústavní soud ČR

- Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. září 1999, sp. zn. IV. ÚS 202/99
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2001, sp. zn. Pl. ÚS 41/2000
- Nález Ústavního soudu ze dne 18. června 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02
- Nález Ústavního soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10
- Nález Ústavního soudu ze dne 3. srpna 2016 sp. zn. II. ÚS 2430/15
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

Nejvyšší soud ČR

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7.12.1999, sp. zn. 7 Tz 179/99413

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá problematikou (ne)souladu institutu laických přísedících s ústavním pořádkem České republiky. Vzhledem k debatě, která na toto téma probíhá a vzhledem k občasným návrhům zákonodárce na zrušení daného institutu je tato otázka velmi aktuální.

Cílem diplomové práce bylo rozebrat problematiku právní úpravy institutu laických přísedících a posoudit, zda je institut jako celek v souladu s ústavním pořádkem.

V první části práce je rozebrána historie a vývoj laického prvku v soudním řízení. Tato část je zahrnuta pro lepší pochopení zakotvení laiků při rozhodování. Také ale kvůli lepšímu vysvětlení, kdy nastala zásadní změna v pojmání laiků a jejich účasti na rozhodování soudů. Druhá kapitola se věnuje nezávislosti soudní moci. Právě na výkonu této moci se totiž laici podílejí. Následně je rozebráno s výkonem soudní moci úzce související právo na spravedlivý proces. V rámci této části jsou rozebrány jednotlivé komponenty práva na spravedlivý proces. Zejména nezávislost, nestrannost, právo na zákonného soudce či rychlost řízení. V rámci těch je rozebráno, kde s nimi institut laických přísedících a jeho úprava ohrožuje či je přímo v rozporu. Všechny tyto komponenty jsou pak doplněny o relevantní judikaturu ESLP a mezinárodními požadavky na danou oblast.

Summary

This thesis analyses the issues of possible unconstitutionality of the lay judges institute. This topic is currently relevant due to an ongoing debate on this topic whenever or not consider the occasional proposal for lay judges institute abolishment.

The thesis' main goal is to provide a close and comprehensive analysis of the parts of legislation where possible problems may arise and analyse the institute of lay judges in general.

First part of the thesis is devoted to the historical evolution of the lay judges and lay participation in general. This part is essential for a better comprehension of the institute and for the description of the exact period and reasons that lead to a paradigm shift of the approach to lay participation on history.

Second part of the thesis analyses the judicial power in state. It is the judicial power where lay judges take place. The analysis of judicial power is put into the context of the right to a fair trial. The right to a fair trial has many components, which some of them are highly connected to lay judges. The next part is therefore an analysis of these components such as independence, impartiality and a fair trial within a reasonable time. Each section contains an analysis of the actual conflict between the legislation of lay participation and the above mentioned components. All these

parts are complemented by case law of the European Court of Human Rights and international requirements to this area.

Klíčová slova

Laický prvek; Laický přisedící; Soudní moc; Právo na spravedlivý proces; Nezávislý soud

Keywords

Lay element; Lay assessor; Judicial power; Right to a fair trial; Independent tribunal